

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1903. Andra Kammaren. N:o 52.

Lördagen den 2 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren ankomna protokoll:

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för kungl. justitiedepartementet den 1 maj 1903.

Fullmakt hade inkommit, utvisande, att vid riksdagsmannaval, som den 28 sistlidne april hållits i Kalmar stad, landskamreraren Axel Casimir Bökelund blifvit utsedd till ledamot af Riksdagens Andra Kammare för tiden till den 1 januari 1906.

Vid den granskning af fullmakten, som företogs inför statsrådet och chefen för kungl. justitiedepartementet samt vidare af vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, anmärktes, att i fullmakten förekomme en mindre afvikelse från det i 20 § riksdagsordningen stadgade formulär; men som denna afvikelse icke var af beskaffenhet, att därigenom meningen förändrades eller otydlighet eljest föranleddes, ansågs fullmakten böra godkännas; och skulle protokoll öfver hvad sålunda förekommit meddelas Andra Kammaren, hvarjämte fullmakten skulle till kammaren öfverlämnas.

In fidem
Edv. Petrén.

Jämte det protokollet lades till handlingarna, förklarade kammaren herr Bökelund behörig till riksdagsmannakallets utöfvande.

§ 2.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning särskilda utskottets n:o 1 utlåtande, n:o 1, i anledning af dels Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag om försäkrings- *Ang. lag om försäkringsbolag m. m.*

Andra Kammarens Prot. 1903. N:o 52.

Ang. lag om
försäkrings-
bolag m. m.
(Forts.)

ringsbolag samt till lag om utländsk försäkringsanstalts rätt att drifva försäkringsrörelse här i riket, dels Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse af 11 kap. 15 § rättegångsbalken, till lag om ändrad lydelse af 22 kap. 14 § och 23 kap. 4 § strafflagen, till lag om ändrad lydelse af 2 § i förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar samt till lag om ändrad lydelse af 8 § i lagen den 13 juli 1887 angående handelsregister, firma och prokura, dels ock tre särskilda inom Riksdagen väckta motioner; och föredrogs till en början

den under punkten 1:o upptagna 127 § i lag om försäkringsbolag.

Kungl. Maj:t hade för denna paragraf föreslagit följande lydelse:

Har försäkringsbolag, som drifver lifförsäkringsrörelse, redovisat tillgångar motsvarande viss del af aktiekapital eller garantikapital i sådana värdehandlingar, som i 123 § är sagdt, samt till lifförsäkringstagarnas säkerhet satt dessa värdehandlingar i pant, på sätt i 125 § är angående försäkringsfond stadgadt, må det sålunda redovisade beloppet afräknas å den föreskrifna säkerhetsfonden.

Drifver försäkringsbolag jämte lifförsäkringsrörelse annan försäkringsrörelse, skola tillgångar motsvarande säkerhetsfonden redovisas på sätt om försäkringsfond är i 123 § föreskrifvet; i fråga om värdehandlingar, i hvilka tillgångarna sålunda redovisas, gälle hvad i 125 § sägs om där afsedda handlingar.

Enligt utskottets förslag skulle paragrafen däremot erhålla denna lydelse:

Drifver försäkringsbolag jämte lifförsäkringsrörelse annan försäkringsrörelse, skola tillgångar motsvarande säkerhetsfonden redovisas på sätt om försäkringsfond är i 123 § föreskrifvet; i fråga om värdehandlingar, i hvilka tillgångarna sålunda redovisas, gälle hvad i 125 § sägs om där afsedda handlingar.

Vid denna paragraf hade fogats reservation af herrar *Wallis* och *Olsson* i Mårdäng, hvilka för paragrafen föreslagit följande lydelse:

Har försäkringsbolag, som drifver lifförsäkringsrörelse, redovisat tillgångar motsvarande viss del af aktiekapital, dock ej öfverstigande halfva detta kapital, eller af garantikapital i sådana värdehandlingar som i 123 § är sagdt samt till lifförsäkringstagarnas säkerhet satt dessa värdehandlingar i pant på sätt i

125 § är angående försäkringsfond stadgadt, må det sålunda redovisade beloppet afräknas från den föreskrifna säkerhetsfonden.

Drifver försäkringsbolag jämte lifförsäkringsrörelse annan försäkringsrörelse, skola tillgångar motsvarande säkerhetsfonden redovisas på sätt om försäkringsfond är i 123 § föreskrivet; i fråga om värdehandlingar, i hvilka tillgångarna sålunda redovisas, gälle hvad i 125 § säges om där afsedda handlingar.

Ang. lag om
försäkrings-
bolag m. m.
(Forts.)

I fråga om denna paragraf anförde:

Herr Wallis: Som herrarne finna, ha herr Olsson i Mårdäng och jag reserverat oss i denna punkt.

Herrarne se, att utskottet ur Kungl. Maj:ts förslag strukit första momentet, och att vi i vår reversation önskat, att detta första moment måtte få bli kvar, dock med en liten obetydlig ändring, nämligen att efter ordet »aktiekapital» skulle inskjutas orden: »dock ej öfverstigande halfva detta kapital»; och ha vi i vår reservation motiverat detta vårt förslag.

Detta första moment innebar ett medgifvande till förmån för de yngre bolagen uti deras ytterst ojämna konkurrens med de äldre. De äldre bolagen ha nämligen i konkurrensen ett mycket starkt vapen däruti, att de redan samlat en betydlig säkerhetsfond eller, som den hittills kallats, reservfond, hvilket gör, att de ha större vinst att utdela; och erfarenheten har visat, att anskaffningen väsentligen är beroende på denna vinstutdelning. Hvarken Kungl. Maj:t, skandinaviska kommittéen eller högsta domstolen ha heller haft något att anmärka emot ett dylikt medgifvande.

Genom detta medgifvande skulle då under vissa villkor aktiebolag och garantibolag få räkna sitt aktiekapital resp. garantikapital såsom säkerhetsfond och således före den utsatta tiden få begynna med en större vinstutdelning än 50 % af vinsten, hvilket de eljest icke skulle ha rättighet till; och det är sålunda klart, att detta medgifvande skulle vara mycket fördelaktigt för dem.

Villkoret är, som herrarne finna, det, att de delar af aktiekapitalet eller garantikapitalet, som skola få räknas såsom säkerhetsfond, skola — hvilket icke nu är fallet med säkerhetsfonden — för det första redovisas i första klassens valutor och för det andra afsättas i taka händer till försäkringstagarnes förmån. Det är alldeles uppenbart, att detta i hög grad skall innebära en säkerhet för försäkringstagarne: och att det skulle vara någon risk för att missbruk genom för hög vinstutdelning skulle komma att äga rum, kan jag icke tänka mig, därför att de, som då skulle bli lidande genom denna för höga vinstutdelning, skulle bli aktieägare och garantisterna själfva. Det är således klart, att detta

Ang. lag om
försäkrings-
bolag m. m.
(Forts.)

medgifvande innebär en fördel för de yngre bolagen, utan att på något vis annat än gagna försäkringstagarne. Och i själfva verket har utskottet icke, såsom herrarne se af motiveringen, haft något att invända mot den reala innebörden af momentet, utan momentet har stupat på juridiskt formella invändningar.

Utskottet anser nämligen, att det skulle strida mot aktiekapitalets ändamål, att en del af detsamma skulle afsättas i taka händer och sålunda endast komma att lända somliga fordringsägare till förmån, hvarigenom naturligtvis eventuellt skada kunde förorsakas öfriga fordringsägare. Denna invändning låter alldeles förträfflig, men det är då högst egendomligt, att en sådan principiell invändning kunnat undgå såväl de kompetenta personer, som sutto i skandinaviska kommittéen, däribland många framstående jurister, och däreft Kungl. Maj:t, som har en hög juridisk sakkännedom till sitt förfogande, samt dessutom högsta domstolen, vår högst juridiska auktoritet. Vi ha i utskottet af en medlem af skandinaviska kommittéen fått den upplysningen, att det, att dessa juridiska auktoriteter icke tagit hänsyn till denna principiella betänklighet, hvilken naturligtvis varit dem välbekant, berott därpå att försäkringstagarne, aktieägare och garanterna egentligen äro de enda fordringsägare i dessa bolag; det finnes så godt som inga andra.

Denna uppgift har jag med stöd af de officiella räkenskaperna granskat; och, som herrarne se af herr Olssons i Mårdäng och min reservation, ha vi där meddelat några siffror ifrån tre namngifna bolag, och man finner däraf, att andra än de förut nämnda fordringsägare icke ha mer än en bråkdelens procent af bolagens hela skuldbelopp att fordra, med undantag af ett mycket ungt bolag, där deras tillgodohafvande uppgick till 2 %.

Jag ber att ytterligare få meddela några siffror från andra än där namngifna bolag. Uti bolaget Balder uppgick sålunda summan af de fordringar, som andra än försäkringstagare ha, till 0,6 % af bolagets hela skuld, i Svenska Lifförsäkringsbolaget till 0,3 %; i Valand finnas inga andra fordringsägare än garantisterna och försäkringstagarne; i Svecia uppgick ifrågavarande procent till 0,5 samt i Trygg till 0 %.

Vi finna af allt detta, att Kungl. Maj:t, skandinaviska kommittéen och äfven högsta domstolen utan allt tvifvel haft mycket goda sakskäl för att kunna anse sig ha rättighet att se bort ifrån dessa principiella betänkligheter.

Då emellertid herr Olsson i Mårdäng och jag funnit, att dessa betänkligheter haft stort värde öfver utskottets ledamöter, ha vi i vår reservation icke velat yrka på att Kungl. Maj:ts förslag skulle oförändradt antagas, utan vi ha i detta infört den bestämmelsen, att icke mer än hälften af aktiekapitalet skall,

under meromnämnda villkor, få räknas såsom säkerhetsfond. Under sådana förhållanden kan väl ingen annan än den i händigaste principryttare påstå annat, än att vi ha tillgodosett dessa andra fordringsägare, hvilkas fordringar icke ens uppgå till 1 % af bolagens hela skuldsomma.

Ang. lag om försäkringsbolag m. m.
(Forts.)

Såsom ett ytterligare skäl till förmån för vårt förslag ha vi i vår reservation påpekat, att äfven billighetssynpunkter talade för detsamma. Det är nämligen ett allbekant faktum, att aktiebolagens aktiekapital i allmänhet uppgå till ungefär en half million kronor och garantibolagens till 100,000 à 150,000 kronor. Billigheten synes då fordra, att aktiebolagen med en mindre del af aktiekapitalet få åtnjuta denna förmån.

Vi reservanter ha ansett, att vi framfört goda och tungt vägande skäl för vår reservation, och ber jag därför, herr talman, att få yrka bifall till densamma.

Herr von Krusenstjerna: Reservanternas förslag afser, som herr Wallis erinrade, att en del af aktiekapitalet skulle få användas till säkerhet för en del af fordringsägarna. Idén med aktiekapitalet är ju dock, att det skall utgöra säkerhet för samtliga fordringsägarers fordringar. På denna principiella grund har utskottet ansett sig icke kunna vara med om Kungl. Maj:ts förslag i denna del, och sålunda har det icke heller kunnat vara med om den modifikation, som reservanterna föreslagit. Reservanterna å sin sida ha heller icke ansett sig kunna göra någon anmärkning mot det principiellt riktiga och rätta i den uppfattning, som utskottet haft. Men, sade den siste ärade talaren, detta är principrytteri, som väl icke bör vinna kammarens understöd. Och såsom skäl härför anförde han, att bolagens skulder till andra än försäkringstagare och aktieägare äro så försvinnande små, att de icke betyda någonting.

Här äro siffror, anförda ifrån tre bolag, som skulle visa, att förhållandet mellan å ena sidan alla bolagets skulder och å andra sidan de särskilda skulderna till andra än försäkringstagare och aktieägare är sådant, att den sistnämnda gruppen visar sig vara mycket liten.

Bland de anförda bolagen vill jag emellertid särskildt fästa kammarens uppmärksamhet på ett, nämligen Thule. Detta bolags skulder till andra än försäkringstagare och aktieägare uppgå till 205,839 kronor, medan dess hela aktiekapital utgör 200,000 kronor. Om vi nu bifalla reservanternas förslag, skulle framdeles 100,000 kronor få stoppas in i säkerhetsfonden till säkerhet för försäkringstagarna, hvadan endast 100,000 kronor skulle återstå som säkerhet för Thules andra skulder. Jag anför detta blott såsom ett abstrakt exempel, ty jag är öfvertygad om, att Thules ställning är mycket god, så att det af mig påpekade förhållandet icke har någon praktisk betydelse. Men det faktum

*Ang. lag om
försäkrings-
bolag m. m.*
(Forts.)

kvarstår i alla fall, att på detta sätt 100,000 kronor skulle tagas bort från säkerheten för Thules andra fordringsägare än försäkringstagarna och aktieägarna.

Så ha vi ett annat bolag, men som här icke är omnämndt, nämligen Viktoria. Hela dess skuldsomma utgör enligt senast meddelade uppgifter 9,430,000 kronor, och dess skulder till andra än försäkringstagare omkring 460,000 kronor, om jag räknat rätt. Bolagets aktiekapital uppgår till 500,000 kronor. Lämnas nu hälften däraf till säkerhetsfonden, återstå endast 250,000 kronor af aktiekapitalet. Äfven här finnes naturligtvis icke den minsta risk. Men medgifvas måste, att det teoretiskt taget åtminstone kan innebära en kränkning af de fordringsägaras rätt, hvilka icke äro aktieägare eller försäkringstagare i bolaget.

Detta är ett skäl, men det finnes äfven ett annat, nämligen att Första Kammaren antagit den nu föreliggande paragrafen med den formulering utskottet föreslagit. Första Kammaren har sålunda helt enkelt strukit första momentet af 127 § i Kungl. Maj:ts proposition. Om nu denna kammare bifaller reservanternas förslag, hyser jag för min del tvekan, huruvida dessa skiljaktiga beslut sedermera kunna sammanjämkas. Jag hemställer till kammaren, om verkligen förevarande fråga är af den vikt, att det kan vara skäl att fördenskull resa svärigheter mot hela lagen. Jag tror det icke. Och därför skall jag, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Berger: Herr talman! Mina herrar! Då reservanternas förslag går en medelväg mellan Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, skulle det kunna tyckas, att jag hellre skulle önska framgång åt reservanternas förslag än åt utskottets. Men då, såsom här erinrats, Första Kammaren antagit den af utskottet föreslagna lydelsen af § 127, får jag tillkännagifva, att jag icke har något att erinna mot bifall till utskottets förslag i denna del.

Herr Olsson i Märdäng: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få fästa särskilda utskottets ärade ordförandes uppmärksamhet därpå, att vi nu äro komna till en punkt, där jag måste gentemot honom intaga samma ståndpunkt, som den ärade ordföranden en gång i utskottet intog gentemot mig, då jag gjort ett yrkande, som gick något på sidan om hvad högsta domstolen och öfriga myndigheter yttrat. Han förklarade sig vid detta tillfälle mycket hellre följa dessa auktoriteter. När jag nu ställer mig på Kungl. Maj:ts och högsta domstolens ståndpunkt i denna fråga och tror, att ifrågavarande bestämmelse låter sig försvaras i den form Kungl. Maj:t föreslagit densamma, får den ärade ordföranden icke förtänka mig, att jag i detta fall ställer dessa auktoriteter framför honom.

Hvarför jag begärde ordet var till en början för att instämna med herr Wallis. Men jag skall därjämte be att få fästa uppmärksamheten på ett förhållande, som synes mig vara af ganska stor betydelse vid behandlingen af förevarande punkt.

Ang. lag om försäkringsbolag m. m.
(Forts.)

Under förmiddagens debatt framhölls ju här nödvändigheten af att antaga denna lag för att skydda försäkringstagarnes intressen. Jag kan icke finna annat, än att hvad vi reserverter här föreslagit går precis i samma riktning. Det är väl ändock vida fördelaktigare, om dessa kapital, de må nu hafva olika namn, nedsättas i taka händer, än om vederbörande förvaltningar få husera med dem, huru de behaga.

Detta är det hufvudsakliga skälet, hvarför jag varit med om reservationen och nu ber att få yrka bifall till densamma.

Herr Larsson i Lund: Herr talman! Det kan ju icke förnekas, att utskottets uppfattning principiellt måste anses vara den riktiga, nämligen att det strider mot aktiekapitalets allmänna ändamål att ställa tillgångar, motsvarande viss del af aktiekapitalet, såsom pantsäkerhet för en del af bolagets fordringsägare. Men då utskottet icke har haft något att erinra mot, att garantikapitalet i ömsesidiga försäkringsanstalter eller en del af garantikapitalet på detta sätt användes, och då i fråga om försäkringsaktiebolag aktiekapitalet egentligen icke har någon annan betydelse än just att vara ett garantikapital, skall jag be att få förena mig i det yrkande, som gjorts af herrar Wallis och Olsson i Mårdäng, i synnerhet som därigenom en förstärkning af säkerheten för försäkringstagarne ovillkorligen skall komma att vinnas, och jämväl med hänsyn därtill, att försäkringsaktiebolagens öfriga skulder utöfver dem till försäkringstagarne egentligen icke äro annat än organisationskostnader. Ty något egentligt rörelsekapital kan ju icke erfordras för ett försäkringsbolag.

Af dessa skäl skall jag, herr talman, be att få instämna med herrar Wallis och Olsson i Mårdäng.

Herr Wallis: Mina herrar! Jag skall be att gent emot den ärade utskottsordföranden få erinra därom, att de af honom valda exemplen ingalunda kunna anses vara särskildt väl funna. Det är nämligen så, att lifförsäkringsaktiebolaget Thules tillgångar icke uteslutande bestå af aktiekapitalet och premiereserven, utan äfven af andra fonder. Och särskildt reservfonden eller, såsom den nu kommer att kallas, säkerhetsfonden uppgår till bortåt 1,200,000 kronor. Och vi hörde nyss, att bolagets skulder till andra än aktieägare och försäkringstagare icke belöpte sig till mer än något öfver 200,000 kronor. Det synes därför uppenbart, att här icke kan vara den minsta risk att nedsätta hälften af aktiekapitalet i taka händer till försäkringstagarnes förmån.

Den ärade utskottsordföranden anförde vidare såsom exempel

Ang. lag om
försäkrings-
bolag m. m.
(Forts.)

lifförsäkringsaktiebolaget Victoria, som häftade i skuld till andra fordringsägare än försäkringstagare och aktieägare med 435,000 kronor, om jag hörde rätt. Ja, väl. Men äfven detta bolag har icke ensamt såsom tillgång premiereserven, utan äfven sin säkerhetsfond, och den uppgick år 1900, från hvilket år mina uppgifter härstamma, till nära 400,000 kronor och uppgår naturligtvis för närvarande till afsevärdt högre belopp. Och då dess aktiekapital är 500,000 kronor, se vi, att äfven här bolagets skuldsumma till andra fordringsägare än aktieägare och försäkringstagare har sin mer än fulla betäckning. Så är det i själfva verket öfver allt, och det är naturligtvis med hänsyn härtill, som Kungl. Maj:t framställt detta sitt förslag.

Nu finnes det utan tvifvel äfven ett annat skäl, som ledd Kungl. Maj:t härtill. Och det har varit den allmänna hänsyn, som genomgår hela lagförslaget och senast understrukits af herr Olsson i Mårdäng, nämligen att se till att så vidt möjligt bolagens tillgångar verkligen komma försäkringstagarne till godo. Detta kan med full visshet ske endast då, när de för det första redovisas i förstklassiga valutor och för det andra till försäkringstagarnes förmån sättas i taka händer. Det är icke med säkerhet fallet med aktiekapitalet eller garantikapitalet annat än om det, såsom i reservationen och det kungl. förslaget är föreslaget, sättes i taka händer i förstklassiga valutor. Jag hade tänkt mig, att förslaget innersta innebörd är, att det skulle vara en lockelse för aktieägare och garanter att till försäkringstagarnes förmån placera dessa valutor i taka händer.

Mig förefaller sålunda det föreslagna första momentet i § 127 välbetänkt. Det har också utan anmärkning genomgått alla instanser utom utskottet, där det ramlat på denna enligt min tanke och som jag tror mig ha visat alldeles otillbörliga öfverskattning af en juridiskt-formell princip.

Jag vill gentemot utskottets ordförande säga, att det visst icke betyder, att detta lagförslag skulle falla, om vi i denna kammare antoge en förändrad lydelse af § 127. Ty vi ha mycket kvar att behandla af denna lag. Och det torde komma att inträffa, att denna kammare äfven vid andra punkter kommer att fatta beslut, afvikande från Första Kammarens.

Jag vill erinra herrarne om, hurusom vi ännu hafva kvar att besluta om den del af detta lagförslag, som rör de utländska försäkringsbolagen, och vi böra väl då hafva fria händer att fatta hvilka beslut därom, som vi anse vara de bästa och lämpligaste. Men skola vi låta sådana hänsyn, som att Första Kammaren redan antagit utskottets förslag, afgöra våra beslut, så anser jag för min del, att vi lika gärna kunna låta bli att alls vidare debatera det nu föreliggande lagförslaget.

Jag ber att få fortfarande yrka bifall till reservanternas hemställan.

Herr *Gustafsson* i Sjögesta instämde häruti.

*Ang. lag om
försäkrings-
bolag m. m.
(Forts.)*

Herr von *Krusenstjerna*: Gentemot hvad den siste ärade talaren nyss yttrade ber jag att få hemställa, huruvida, när herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet här förklarar, att han med hänsyn till angelägenheten af att vinna framgång åt lagförslaget icke ansett sig böra vidhålla *Kungl. Maj:ts* förslag i detta fall, det då kan vara något skäl för kammaren att taga reservanternas förslag och därigenom möjligen äfventyra framgången af det hela. Jag anhåller därför, herr talman, att fortfarande få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *Wallis*: Herr talman! Mig synes det tvärtom, af praktiska skäl, vara mycket förståndigt att taga just den af reservanternas föreslagna, från Första Kammarens beslut afvikande mening uti den nu förevarande punkten. Ty om Andra Kammaren fattar flere från Första Kammarens mening afvikande beslut i denna lagfråga, är det klart, att vi vid en blifvande sammanjämkning hafva större utsikter att, på kompromissens väg, få åtminstone några af våra önskemål genomförda. Men gifva vi uti alla punkter efter för Första Kammaren, få vi naturligtvis ingenting igenom af det som vi önska.

Öfverläggningen var härmed slutad. I enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner dels på godkännande af utskottets förslag och dels på godkännande af den af herrar *Wallis* och *Olsson* i *Mårdäng* vid förevarande paragraf afgifna reservationen; och fann herr talmannen den förre propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner den i första punkten af särskilda utskottets n:o 1 förevarande utlåtande n:o 1 föreslagna 127 § af lag om försäkringsrörelse, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner *Nej*, har kammaren godkänt den af herrar *Wallis* och *Olsson* i *Mårdäng* vid denna paragraf afgifna reservationen.

Omröstningen utvisade 70 ja, men 107 nej; och hade kammaren alltså godkänt den af herrar *Wallis* och *Olsson* i *Mårdäng* vid förevarande paragraf afgifna reservationen.

Ang. lag om försäkringsbolag m. m. (Forts.) 128—130 §§; öfverskriften till 120—130 §§; 131—138 §§; öfverskriften till 131—138 §§; 139—144 §§; öfverskriften till 139—144 §§; 145 och 146 §§; öfverskriften till 145 och 146 §§; 147—157 §§; öfverskriften till 147—157 §§; 158—161 §§ samt öfverskriften till 158—161 §§.

Utskottets förslag godkändes.

162 §.

Beträffande denna paragraf anförde:

Herr Brock: Herr talman! De i ifrågavarande § gifna bestämmelser afse särskildt att tillgodose de för länen inrättade försäkringsbolagens och försäkringsföreningarnes bästa. De för dessa försäkringsföreningar antagna reglementena äro emellertid så affattade, att den, som blifvit ledamot i en sådan förening, har under förutsättning att han uppfyller sina reglementsenliga skyldigheter rätt att kvarstå så länge han vill och öfver hufvud så länge bolaget existerar eller, med andra ord, bolaget kan icke ensidigt upphäfva försäkringen. Man kan sålunda ingalunda säga, att dessa försäkringar äro gifna för viss tid, icke öfverstigande 10 år. De äro gifna på obestämd tid, så länge bolaget existerar. Då jag emellertid i likhet med utskottet anser, att de i § föreslagna bestämmelserna borde gälla jämväl för dessa försäkringsföreningar för länen, och detta icke kan ske utan en omredigering af §, skall jag be att få yrka återremiss för detta ändamål.

Herr von Krusenstjerna: Jag biträder det nyss framställda yrkandet och får meddela, att på de af talaren anförda skälen denna paragraf redan blifvit af Första Kammaren återremitterad.

Vidare anfördes ej. Paragrafen återremitterades till utskottet.

163 §.

För denna paragraf hade Kungl. Maj:t föreslagit följande lydelse:

Hvad ofvan i denna lag är föreskrifvet skall ej äga tillämpning å anstalt, som inrättats af staten, icke heller å ömsesidigt försäkringsbolag för försäkring af fiskebåtar och fiskeredskap, å anstalt, som allenast meddelar försäkring mot förlust å skuldebref eller andra värdehandlingar, eller å sjuk- och begravningskassa eller annan dylik mindre understödsförening.

Enligt utskottets förslag skulle paragrafen däremot erhålla denna lydelse:

Hvad ofvan i denna lag är föreskrifvet skall ej äga tillämpning å:

- a) anstalt, som inrättats af staten;
- b) anstalt, som allenast meddelar försäkring mot förlust å skuldebref eller andra värdehandlingar;
- c) ränte- och kapitalförsäkringsanstalt;
- d) ömsesidigt försäkringsbolag för försäkring af egendom å landsbygden, hvars verksamhetsområde är mindre än ett härad;
- e) sjuk- och begravningskassa eller annan dylik understödsförening, hvars verksamhet icke afser affärsmissigt drifvande af försäkringsrörelse.

Anstalt, hvarom ofvan under b), c) och d) förmåles, vare dock pliktig att angående sin verksamhet göra anmälan och lämna uppgifter i enlighet med de föreskrifter, Konungen meddelar.

Vid denna paragraf hade reservation afgifvits af herr *Olsson* i Mårdäng.

I fråga om denna paragraf anförde:

Herr *Olsson* i Mårdäng: Vid denna § har jag tillåtit mig foga en reservation utan att angifva hvad jag därmed afser. Jag skall därför be att få med några ord motivera, att jag icke kunnat vara med om denna §, sådan den nu är affattad.

Det är särskildt emot det sista stycket i mom. e) jag har mina anmärkningar att göra. Här är nu föreslaget, att anstalt, hvarom i mom. b), c) och d) förmåles, är pliktig att angående sin verksamhet göra anmälan och lämna uppgifter i öfverensstämmelse med de föreskrifter, Konungen meddelar. Dessa antal stå för närvarande under 1886 års kungörelse rörande försäkringsanstalter. Enligt denna kungörelse och enligt erfarenheten utgöras dessa anstalter af småföreningar och bolag af två slag. Det ena slaget har fått sina reglementen sanktionerade eller bolagsordningar godkända af Kungl. Maj:t eller af Konungens befallningshafvande, det andra icke. Enligt samma kungörelse äro likväl de, som icke ha fått sina reglementen fastställda, skyldiga att lämna vissa uppgifter. Man kan med afseende på detta säga, att man vet hvad man har, men icke hvad man får. Det är ett af de skäl, hvarför jag anser, att detta tillägg icke borde göras.

Det andra skälet är det, att jag tycker, att det är ytterst motbjudande att i en civillag fastslå Konungens administrativa lagstiftningsrätt på ett så vidtomfattande område. Det gäller nu icke blott de små anstalterna, utan äfven alla, hvilkas verksamhetsområde är mindre än ett härad; och enligt statistiken finnes

Ang. lag om försäkringsbolag m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
försäkrings-
bolag m. m.
(Forts.)

det försäkringsföreningar och bolag inom mindre områden, där ett härad är deladt i två, som äro större än en del länsbolag. Då kan det sättas i fråga, om det kan vara lämpligt att öfverlämna lagstiftningen till Kungl. Maj:t ensam, när det gäller hela denna skara af hvad man kallar härads- och sockenbolag för försäkring mot brand och olyckor, som träffa kreatur och annan egendom o. s. v. Jag kan för min del icke finna, att detta är lämpligt. Det var också inom utskottet till en början ifrågasatt, att utskottet skulle företaga eu omredigering af 165 § i syfte, att Kungl. Maj:t skulle låta omarbета den nu gällande kungörelsen, så att den passade in på de anstalter, som icke kunde komma in under denna lag. Och det tror jag hade varit det allra klokaste. Därmed hade man icke fastslagit annat än hvad som nu gäller, men här vet man, som sagdt, icke hvad som kommer efter detta. Under sådana förhållanden och då Andra Kammaren vid flerfaldiga tillfällen så skarpt uttalat sig emot en utsträckning af Konungens administrativa lagstiftningsrätt på vissa områden, skall jag taga mig friheten hemställa, huruvida icke detta är ett tillfälle för Andra Kammaren att visa, att den står kvar på sin gamla ståndpunkt i denna fråga.

På dessa skäl, herr talman, yrkar jag, att det stycke, som börjar med »anstalt» och slutar med »meddelar», måtte ur § utgå.

Herr von Krusenstjerna: Här är icke, såsom den siste ärade talaren sade, fråga om utsträckning af Konungens administrativa lagstiftningsrätt. De slag af försäkringsanstalter, som här äro i fråga, äro:

anstalt, som allenast meddelar försäkring mot förlust å skuldebref eller andra värdehandlingar;

ränte- och kapitalförsäkringsanstalt;

ömsesidigt försäkringsbolag för försäkring af egendom å landsbygden, hvars verksamhetsområde är mindre än ett härad.

De äro för närvarande underkastade 1886 års förordning, som är utfärdad i administrativ väg, och enligt denna äro de underkastade vida mera utsträckta åligganden än här äro i fråga. Enligt denna äro de skyldiga att till försäkringsinspektionen, sådan den nu är enligt 1886 års förordning organiserad, icke blott göra anmälan om sin verksamhet och lämna uppgifter, utan äfven underkastade tillsyn af försäkringsinspektören med den rätt 1886 års förordning lämnar honom att efter anmälan hos civilministern ingripa i föreningens verksamhet.

Kungl. Maj:t hade föreslagit, att dessa anstalter skulle i väsentliga delar komma helt och hållet under den nya försäkringsinspektionen och sålunda både lämna uppgifter och vara underkastade tillsyn af den föreslagne försäkringsinspektören. Nu hade utskottet två vägar att välja, när det öfverförde dessa anstalter till 163 § och undantog dem ifrån lagens bestämmelser.

Den ena var att bibehålla 1886 års författning, som för närvarande gäller för dem. Men detta mötte den praktiska olägenheten, att 1886 års förordning bibehåller ett slags inspektion, under hvilken de då skulle falla, som icke vidare skulle i sådan form existera, d. v. s. den försäkringsinspektör, som är anställd hos Kungl. Maj:t i civildepartementet med skyldighet att göra anmälan hos civilministern och rätt att ingripa. Detta ansåg utskottet icke lämpligt att bibehålla för dessa anstalter. Men med afseende på den utredning, som utskottet i punkt 2 begärt, att Kungl. Maj:t skulle anställa, var det nödigt att särskildt för statistiska ändamål ha reda på dessa anstalter och få uppgifter om deras verksamhet. Och därför intog man här en föreskrift, att de skulle lämna sådana i enlighet med de föreskrifter, Konungen meddelar.

Här är således icke, jag upprepar det, fråga om någon utsträckning af Konungens administrativa lagstiftningsrätt, utan endast om ett bibehållande eller rättare ett inskränkande af de skyldigheter, som dessa anstalter redan ha, och skyldigheter, som fortfarande böra vara för dem stadgade, just i det syfte, att man vid den utredning, som man begär, skall få närmare reda på dem.

Jag tillåter mig därför att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bromée i Billsta: På de skäl, herr Olsson i Mårdäng anført, ber jag få instämna i det yttrande, han framställt vid behandlingen af 163 §.

Herr Gustafsson i Sjögesta: Jag har icke reserverat mig mot 163 §, men jag ber att få tillkännagifva, att jag står på alldeles samma ståndpunkt som herr Olsson i Mårdäng. Det har gjort oss mycken möda i utskottet att få dessa mindre föreningar och sällskap, hvad man nu må kalla dem, undantagna från lagen. Då man således tänkt sig, att de skulle få arbeta under samma förhållanden som hittills, är det ju ganska motbjudande, att i lagen inryckes en bestämmelse, som medgifver Kungl. Maj:t att gifva andra bestämmelser än de hittills gällande. Det är ju egendomligt, att man skrifer en lag, hvari man så att säga inbjuder Kungl. Maj:t att utfärda en förordning. Jag tycker, att Andra Kammaren borde taga afstånd ifrån sådant, och jag hoppas, att Andra Kammaren skall bifalla det yrkande, som herr Olsson i Mårdäng framställt.

Herr Branting: Herr talman! Just därför att det skäl, herr Olsson i Mårdäng anført och som vunnit understöd från åtskilliga håll, är ett beaktansvärdt argument, synes det vara så mycket mera angeläget, att man icke i otid missbrukar detta argument, som det förefaller mig, att man nu försöker göra.

Ang. lag om försäkringsbolag m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
försäkrings-
bolag m. m.
(Forts.)

Det har af utskottets ordförande framhållits, att det alls icke är meningen att utsträcka Konungens administrativa lagstiftningsrätt, utan endast att sörja för att de anstalter, hvarom här är fråga, fortfarande måtte inlämna nödiga statistiska uppgifter just för den utredning, som i punkt 2 föreslås. Och vid sådant förhållande kan jag icke finna annat än att Andra Kammaren gör klokast i att fortsätta i öfverensstämmelse med sina förut fattade beslut och icke nu sätta krokben för lagen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den föreliggande paragrafen.

Herr Olsson i Mårdäng: Herr talman! Om jag icke har missuppfattat utskottets ärade ordförande, så framgick af hans resonemang, att icke heller ränte- och kapitalförsäkringsanstalterna skulle bli underkastade någon som helst tillsyn. Det får jag säga förefaller mig ytterst betänkligt, om man skulle få en sådan bestämmelse, att icke dessa anstalter skulle komma under någon som helst tillsyn.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen framställt propositioner å de därunder gjorda yrkandena, godkände kammaren utskottets förslag till paragrafens lydelse.

164 §; öfverskriften till 162—164 §§ samt 165 §.

Utskottets förslag godkändes.

166 §.

Enligt utskottets förslag skulle denna paragraf erhålla följande lydelse:

Å försäkringsbolag, hvars stadgar blifvit före denna lags trädande i kraft af Konungen eller af Konungens befallningshafvande stadfästa, skola föreskrifterna i denna lag icke äga tillämpning så vidt de afse ämnen, rörande hvilka blifvit i stadgarna särskildt bestämdt; dock att denna lag gäller till efterrättelse i fråga om ändring af stadgarna eller af de i 5 § angifna grunder för försäkringsverksamhet, om det sätt, hvarpå bolaget skall företrädas och dess firma tecknas, om delgifning af stämning eller annan offentlig myndighets bud, om skyldighet att afsätta och redovisa försäkringsfond och säkerhetsfond, om sättande i förvar af värdehandlingar motsvarande dessa fonder, om utdelning till aktieägare, garantier eller försäkringstagare, om likvidation och särskild administration, om frivillig öfverlåtelse, om tillsyn, om registrering och om ansvar. Stadfästelse å de

grunder för försäkringsverksamhet, angående hvilka jämlikt 5 eller 67 § bestämmelser skola upprättas, skall, ändå att rörande sagda grunder eller en eller flera af dem må hafva blifvit i stadgarna särskildt bestämdt, sökas inom ett år efter lagens trädande i kraft.

Ang. lag om försäkringsbolag m. m.
(Forts.)

För försäkringsbolag, som börjat sin verksamhet innan denna lag trädt i kraft, men hvars stadgar icke blifvit stadfästa, skall, där enligt denna lag stadfästelse å bolagsordningen och å öfriga grunder för bolagets verksamhet erfordras, sådan stadfästelse sökas inom den i 1 mom. stadgade tid.

Ömsesidigt försäkringsbolags firma, som brukats innan denna lag träder i kraft, må, där Konungen sådant medgifver, godkännas och registreras, äfven om densamma icke i allo öfverensstämmer med bestämmelsen i 70 §.

Konungen äger för särskilda fall medgifva, att med viss i denna lag gifven föreskrifts tillämpning å försäkringsbolag, som börjat sin verksamhet före lagens trädande i kraft, må anstå under viss tid, högst fem år.

De öfvergångsstadganden, som i afseende å registrering af äldre bolag må finnas vara erforderliga meddelas af Konungen.

Beträffande denna paragraf anförde

Herr Olsson i Mårdäng: Det är icke vidare uppmunt-
rande att göra yrkanden om ändringar i denna lag, då de icke leda till något resultat; allt går ju igenom sådant det är. Jag skall emellertid framställa ännu ett yrkande; sedan kanske jag blir nöjd. Här har utskottet föreslagit ett tillägg till 3:dje stycket, räknadt från slutet, börjande med orden »ömsesidigt försäkringsbolags» och slutande med orden »70 §». Utom det att jag har principiella betänkligheter emot denna bestämmelse, och jag tror att jag i det fallet har att påräkna understöd ifrån de håll, där jag icke förut haft det, skall jag be, att stycket måtte få utgå för ett annat ändamål, nämligen för att kunna tjäna såsom sammanjämningsobjekt.

Jag skall således be att få yrka, att detta stycke strykes.

Herr Wallis: Jag har icke något att anmärka emot den siste talarens förslag, att det af honom omförmälda stycket, börjande med orden »ömsesidigt försäkringsbolags firma», måtte få strykas. Som herrarne finna, är detta ett stycke, som tillagts af utskottet och som ökar Kungl. Maj:ts befogenhet i afseende på tillämpningen utaf 70 §, angående ömsesidiga bolags firma. Jag har icke i utskottet reserverat mig mot detta tillägg och denna ökade befogenhet för Kungl. Maj:t, men efter hvad herrarne hörde i förmiddags i fråga om 126 §, har jag en alldeles bestämd motvilja att utöfver lagen lämna extra befogenhet i händerna

Ang. lag om
försäkrings-
bolag m. m.
(Forts.)

på Kungl. Maj:t, icke därför att jag tror, att Kungl. Maj:t skulle komma att missbruka sin makt i detta fall, utan på grund af principiella betänkligheter. Då jag vidare tror, att detta tillägg blott har ringa praktisk betydelse, ber jag att få yrka bifall till herr Olssons förslag. Herrarne finna, att utskottet så mycket som möjligt sökt att häfda den ståndpunkten att icke öka Kungl. Maj:ts befogenhet utöfver hvad tillbörligt är. Så har skett genom den väsentliga omredigeringen af 136 §, hvilken omredigering af båda kamrarna antagits. Det synes mig därför, att vi äfven här böra följa samma princip, och jag ber således att i likhet med den förre talaren få yrka afslag å denna del af paragrafen, hvaremot jag i öfrigt yrkar bifall till densamma.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad samt herr talmannen i ämnet framställt propositioner, biföll kammaren det af herr Olsson i Mårdäng under öfverläggningen framställda yrkandet.

Öfverskriften till 165 och 166 §§, slutstadgandet, ingressen och rubriken.

Utskottets förslag godkändes.

Utskottets i punkten 1:o gjorda hemställan förklarades besvarad genom de af kammaren fattade, här ofvan omförmälda beslut.

Punkten 2:o.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3:o.

Vid denna punkt hade fogats reservationer:

af herrar *Åkerman, von Oelreich* och *Wallis*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa:

3:o.

under förutsättning att hvad utskottet ofvan under 1:o hemställt vunne Riksdagens bifall, att Riksdagen, med förklarande, att Kungl. Maj:ts förslag till lag om utländsk försäkringsanstalts rätt att drifva försäkringsrörelse här i riket icke kunnat oförändradt antagas, samt med anledning af de af herrar *Åkerman* och *Wallis* i ämnet väckta motioner, ville för sin del besluta en i reservationen framlagd Lag om utländsk försäkringsanstalts rätt att drifva försäkringsrörelse här i riket; samt

af herrar *Gustafsson* i Sjögesta och *Öberg*, hvilka instämt i den af herrar *Åkerman*, von *Oelreich* och *Wallis* afgifna reservation utom i fråga om lydelsen af 9 § i den af nämnda reservationer föreslagna lag.

Ang. lag om försäkringsbolag m. m.
(Forts.)

Sedan utskottets under denna punkt gjorda hemställan blifvit uppläst, blefvo efter föredragning af utskottets förslag till 1—8 §§ af den i punkten omförmälda lagen dessa paragrafer af kammararen godkända.

9 §.

För denna paragraf hade utskottet i likhet med Kungl. Maj:t föreslagit följande lydelse:

Hvad på sätt i 4 § omförmäles blifvit af utländsk försäkringsanstalt i riksbanken nedsatt må allenast användas till gäldande af fordringar på grund af försäkringsaftal, som tillhöra anstaltens rörelse här i riket, äfvensom af böter, afgifter och ersättningar, som i anledning af denna rörelse må åläggas generalagenten eller anstalten.

Minkas det nedsatta beloppet i följd däraf, att värdehandlingar nedgå i värde eller att någon del af beloppet åtgår till gäldande af fordringar, böter, afgifter eller ersättningar, eller af annan anledning, skall hvad som brister i det föreskrifna beloppet fyllas inom fyra veckor efter det generalagenten blifvit därom tillsagd af försäkringsinspektionen.

Varder icke inom nu stadgade tid bristen fylld, hafve anstalten förverkat sin rätt att här i riket drifva försäkringsrörelse; och åligger det försäkringsinspektionen att härom ofördröjligen låta införa kungörelse i allmänna tidningarna.

Motsvarande lydelse hade herrar *Åkerman*, von *Oelreich* och *Wallis* i sin reservation föreslagit för 11 §, hvaremot de föreslagit, att före denna paragraf skulle inskjutas två paragrafer, så lydande:

9 §.

Tillgångar motsvarande premiereserven för här i riket meddelade lifförsäkringar skola redovisas:

- 1) i obligationer, som utfärdats eller garanterats af staten;
- 2) i allmänna hypoteksbankens obligationer;
- 3) i fordringsbevis, utfärdade af riksbanken eller af annan bank, hvars reglemente blifvit af Konungen fastställt;
- 4) i obligationer eller andra skuldförbindelser, utfärdade eller garanterade af svensk kommun, som till lånets upptagande eller garanterande erhållit Konungens tillstånd;

Ang. lag om
försäkrings-
bolag m. m.
(Forts.)

5) i skuldförbindelser, för hvilka anstalten äger säkerhet genom inteckning i fast egendom i Sverige inom två tredjedelar af senast fastställda taxeringsvärde, så ock med försäkringsinspektionens medgifvande i skuldförbindelser med säkerhet af inteckning intill fulla taxeringsvärdet i anstalten tillhörig fastighet i Sverige, som är afsedd för inrymmande af lokal för anstaltens rörelse, eller, där anstalten äger flera sådana fastigheter, i en af dem; dock att i hvarje fall åbyggnad å egendom skall, för att inteckning i egendomen må godkännas, vara brandförsäkrad i något med vederbörligen fastställd bolagsordning försedt brandförsäkringsbolag inom riket;

6) i sådana af svenska enskilda järnvägar eller industriella inrättningar utfärdade obligationer, utländska statsobligationer och andra värdehandlingar, som till sin art och till den säkerhet de erbjuda kunna anses jämförliga med några af de under 1)—5) nämnda.

10 §.

De värdehandlingar, i hvilka enligt 9 § tillgångar motsvarande premiereserv redovisas, skola förvaras afskilda från anstaltens öfriga tillgångar och under minst två särskilda lås med olika nycklar, af hvilka en innehafves af ett af Konungens befallningshafvande förordnad ombud. I de sålunda förvarade handlingarna njute försäkringstagarna panträtt såsom i handfången pant till säkerhet för fullgörandet af anstaltens på försäkringsaftalen grundade förbindelser.

För hvarje år skall, senast efter det balansräkning för året blifvit upprättad och å sammanträde med anstaltens delägare pröfvad, anstalten sätta i sådant förvar, som nyss är sagdt, de värdehandlingar, i hvilka inträdd ökning af premiereserv redovisas. Skulle enligt balansräkningen för något år premiereserv nedgå, så att de i särskildt förvar satta värdehandlingarna komma att uppgå till högre belopp än denna reserv, har försäkringsinspektionen att på framställning af anstalten lämna tillstånd till utbekommande af värdehandlingar svarande emot öfverskottet. Anstalten äge jämväl för utbetalande af förfallet försäkringsbelopp, för hvilket afsättning till premiereserven ägt rum, utbekomma värdehandlingar, i den mån sådant af försäkringsinspektionen pröfvats kunna ske utan förfång för försäkringstagarnas säkerhet. Utbyte af värdehandling, som i denna paragraf afses, emot annan sådan värdehandling, må äga rum när sådant af anstalten påkallas.

Visar anstalten, att för bevakande af dess rätt på grund af värdehandling, som, enligt hvad nu är sagdt, blifvit satt i särskildt förvar, eller för annat dylikt ändamål tillgång till sådan handling erfordras för anstalten, vare ombudet pliktigt att till

anstalten emot kvitto utlämna handlingen mot skyldighet för anstalten att inom skälig tid återställa densamma eller aflämna annan lika god handling.

Det åligge ombudet att, när anstalten befinnes ej fullgöra de i denna paragraf stadgade skyldigheter, därom ofördröjligen göra anmälan hos försäkringsinspektionen.

Ombudet uppbär af anstalten arfvode till belopp, som af Konungen bestämmes.

I frågan anförde:

Herr Wallis: Såsom herrarne torde finna af betänkandet, förefinnes här en djupgående meningsskiljaktighet mellan utskottets medlemmar. Fem af dess medlemmar hafva nämligen reserverat sig och i hufvudsak biträdt den motion, som i denna kammare aflämnats utaf mig och i Första Kammaren af herr Åkerman.

Denna motion går ut på att till de svenska försäkringstagarnes förmån och säkerhet skall af de utländska i Sverige opererande försäkringsbolagen i taka händer nedsättas ej allenast en deposition på 100,000 kronor, utan också därutöfver premiereserven, d. v. s. den penningssumma, som utgör så att säga lifförsäkringens själfva ryggrad. Det är den, som i främsta rummet betingar ett bolags soliditet, dess förmåga att kunna uppfylla sina förbindelser. Anledningen till att vi hafva fordrat detta är i första rummet den, att vi ansett det vara tillbörligt att nu i denna lag angående utländska försäkringsbolag följa samma princip, som vi hafva följt i afseende å den lag, som föreslagits af Kungl. Maj:t och nu af Riksdagen antagits angående inländska försäkringsbolag, nämligen att i första rummet tillgodose försäkringstagarnes säkerhet. Vi hafva ansett, att denna icke alls eller åtminstone i ringa mån — i många fall i ytterligt minimal mån — tillgodoses genom Kungl. Maj:ts förslag. Och i det fallet hafva vi lämnat några upplysande siffror. Vi hafva visat, huruledes den säkerhet, som genom en deposition på 100,000 kronor utaf t. ex. bolaget New-York här i landet lämnas dess försäkringstagare, icke uppgår till mer än mellan 5 och 6 procent utaf den skuld, i hvilken bolaget i form af premiereserv häftar till försäkringstagarne. Vi finna således, att den af Kungl. Maj:t föreslagna depositionen är en illusorisk garanti. Vidare hafva vi äfven visat genom ett annat exempel, huru beträffande en stor utländsk försäkringsanstalt, Mutual Life, dessa 100,000 kronor uppgå allenast till omkring 7 procent af den skuld, i hvilken bolaget häftar till de svenska försäkringstagarne. Antag, att bolag med så stor rörelse i Sverige skulle blifva insolventa, så är det uppenbart, att de svenska försäkringstagarne skulle kunna riskera att komma att lida högst väsentliga förluster.

*Ang. lag om
försäkrings-
bolag m. m.
(Forts.)*

Ang. lag om
försäkrings-
bolag m. m.
(Forts.)

Nu är det äfven ett annat motiv, som vi hafva anfört för vår motion, och det är, att i själfva verket, om Riksdagen lagstiftar på det sätt, som *vi* här önska, densamma icke gör någonting annat än följer utlandets exempel. Det har i forna tider varit med afseende på de utländska bolagen, likasom med afseende på de inländska: de hafva stått under en ytterst ringa kontroll, och försäkringstagarne hafva fått se sig om så godt de kunnat och själfva fått bedöma de respektive bolagens soliditet. Men i utlandet, likasom hos oss, har det visat sig, att det ingalunda alltid varit förenadt med ingen risk att försäkra sig i dessa utländska bolag. Såsom jag redan förut anmärkt, var också egentliga anledningen till grundläggandet af den svenska lifförsäkringsrörelsen just den, att svenskarne lidit stora förluster genom utländska lifförsäkringsbolag. Men svenska försäkringstagare i utländska bolag hafva icke sedermera heller blifvit besparade sådana förluster, utan hafva upprepade gånger lidit dylika. Jag vill härvid endast erinra herrarne om det i tidningarna för en tid sedan så mycket omtalade försäkringsbolaget »Caisse Générale des Familles», hvilket till följd af dålig skötsel och bedrägerier från ledarnes sida blef insolvent, och att hundratusentals kronor därvid förlorades af svenska försäkringstagare. Liknande har händt äfven i utlandet mångfaldiga gånger — och brändt barn skyr elden. Följden af dessa erfarenheter har varit, att i fråga om lifförsäkringsväsendet det ena landet på kontinenten efter det andra förändrat maximer i afseende å lagstiftningen angående utländska lifförsäkringsbolags rörelse inom landet. Så gjorde först Italien, sedan Österrike, därefter Tyskland och slutligen ligger nu såsom hvilande ett lagförslag i Frankrike, i hvilket lagförslag fordringar uppställts, liknande dem, hvilka vi hafva önskat uppställda, det vill med andra ord säga, att man där begärt, alldeles såsom vi, att premiereserven för förbindelser, som bolaget har tecknat i det främmande landet, där det opererar, skall afsättas i första klassens valutor och uti taka händer till försäkringstagarnes förmån.

Reservanterna både från Första och Andra Kammaren hafva ansett, att det kunde vara på tiden, att vi följde utlandets exempel; och vi hafva icke kunnat finna, att några af de skäl, hvilka utaf utskottet blifvit anförda för dess tillstyrkande af det kungl. förslaget, äro utaf någon nämnvärd betydelse. Det hufvudsakligaste af dessa skäl är, såsom herrarne torde veta, det, som många gånger blifvit framställt, nämligen att det bästa man skulle kunna göra med de utländska bolagen vore att, så godt man kunde, diskreditera dem hos allmänheten, och att man skulle gagna den inhemska lifförsäkringsrörelsen allra bäst därigenom, att man toge så liten befattnings som möjligt med dessa utländska bolag och icke alls garanterade deras soliditet. Utskottet förmenar, att genom vårt förslag staten skulle åtaga

sig en sådan garanti. Det är dock i själfva verket ej alls fallet, utan, såsom herrarne se, består allt, hvad vi fordrat, uti en större deposition än 100,000 kronor eller med andra ord en sådan deposition, som i själfva verket kan försäkra de försäkrade att åtminstone tillnärmelsevis komma till sin rätt, ifall ett bolag blir insolvent. Detta är icke att garantera någonting. Säkra garantier för ett utländskt bolags soliditet kan öfver hufvud taget ingen lagstiftning angående utländska försäkringsbolag skaffa utaf det enkla skälet, att man icke kan kontrollera bolagens verksamhet, något som man mycket väl kan göra med afseende å de inländska bolagen.

Ang. lag om försäkringsbolag m. m.
(Forts.)

Den enda skillnaden mellan vårt förslag och Kungl. Maj:ts förslag är alltså, att vi begära en väsentligt ökad deposition, en deposition så pass stor, att den bör väsentligen sauvera de försäkringstagare, som anförtrott sina besparingar i dessa utländska bolags händer.

Det synes mig vara särdeles goda och talande skäl för denna vår anhållan. Vi anse, att vi icke hafva rättighet att, när vi nu genomdrifva ett förslag, som har till hufvudsyfte att garantera försäkringstagarne, då de äro försäkrade i inländska bolag, icke göra detsamma, när de äro försäkrade i utländska bolag. Och med afseende å det yttrandet, att detta icke skulle gagna våra inländska bolag i konkurrensen med de utländska, vill jag för herrarne göra den anmärkningen, att detta är en sak, som är komplett obehöflig, ty det förefinnes icke något behof för närvarande för de svenska lifförsäkringsbolagen att få hjälp af staten i sin konkurrens med de utländska bolagen. Jag vill blott citera några siffror, hvilka visa, huru många af lifförsäkringarna här i landet äro tagna i inländska och i utländska bolag. Af hela antalet lifförsäkringar här i Sverige äro endast 10 procent i utländska händer. Uti Danmark uppgår denna procent till 25 och i Norge till 35. Vi se således, huru öfverlägset vårt lifförsäkringsväsende är, jämfördt med dessa länders, och herrarne kunna ju lätt inse, att, när det dessutom får ökad styrka genom den lag, som vi nyss antagit, hvarigenom staten garanterar de svenska bolagens soliditet genom den kontroll, som den utöfvar öfver dem, hvilket i sin ordning än ytterligare ökar de inländska bolagens bärkraft, kan, enligt min uppfattning, icke finnas ringaste skäl att träda hjälpande emellan. De sköta sig nog själfva, dessa svenska bolag. Och äfven om de svenska bolagen skulle behöfva en hjälp, så får jag dock säga, att för mig står det såsom en mycket högre uppgift att, så vidt möjligt är, tillgodose de uti de utländska bolagen försäkrade svenskarnes fordringar.

Utaf alla dessa skäl, herr talman, ber jag att få yrka afslag å utskottets förslag i afseende å 9 § och bifall i stället till 9 §, sådan den är affattad uti den vår reservation bifogade lag om

Ang. lag om utländsk försäkringsanstalts rätt att drifva försäkringsrörelse här i riket.
försäkringsbolag m. m.

(Forts.)

Med herr Wallis förenade sig herrar *Branting* och *Andersson* i Pettersborg.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Berger: Herr talman! Då jag nu ber att få med några ord bemöta reservationen, vill jag medgifva, att de skäl, som däri äro anförda och som ytterligare här af herr Wallis utvecklats, visserligen synas mig mycket beaktansvärda, men får jag dock förorda utskottets förslag, hvilket i denna punkt öfverensstämmer med den kungl. propositionen.

Såsom ett skäl mot den i reservationen föreslagna lagstiftningen har blifvit framhållet, att det är anledning att befara, att försäkringsinspektionen icke skall kunna göra sig gällande på samma sätt mot de utländska som mot de svenska bolagen, och att den säkerhet, som reservanternas förslag har ämnat att bereda svenska försäkringstagare i utländska, här opererande bolag, skulle kunna visa sig vara ej fullt effektiv. Det är nu naturligtvis mycket svårt att på förhand bedöma, huru dessa förhållanden kunna komma att i verkligheten gestalta sig, men nog synes det, som det vore fara värdt, att, om man nu inför ifrågakomma bestämmelser om säkerhetsåtgärder beträffande äfven de utländska bolagen, man skulle kunna komma att invagga den stora allmänheten i oriktiga och för densamma skadliga föreställningar om dessa utländska bolags soliditet och solvens.

Vidare äro vi väl alla ense därom, att vi hellre se, att de svenska försäkringsbolagen behärska marknaden här hemma, än att de utländska bolagen allt för mycket tränga sig fram i konkurrensen. Och äro vi ense härom, kan jag icke finna annat än att det är en klok politik att på allt sätt strängt kontrollera dessa svenska bolag för att ingifva allmänheten större förtroende för dem och att icke alls hjälpa de utländska bolagen genom att vidtaga, beträffande dem, vissa förtoendeingifvande åtgärder.

Herr Wallis yttrade, att om vi nu antaga reservationen och således vidtaga vissa kraftiga åtgärder beträffande dessa utländska bolag, så följa vi utlandets exempel. Jag ber dock att få erinra, att man ännu ej kan säga, att det är allmänt erkändt inom Europa, att utländska bolag böra underkastas samma bestämmelser i hufvudsak som inländska, ehuru jag gärna medgifver, att lagstiftningen synes *tendera* åt det hållet. Men någon *afgjord* sak tror jag icke att det ännu är, att lagstiftningen kommer att i allmänhet blifva så ordnad. Vid detta förhållande synes det vara olämpligt, att vi nu oåterkalleligen binda oss vid en sådan ordning, utan lär det vara mycket lämpligare, att vi nu se

tiden an och frandeles bestämma, huru vi vilja behandla de utländska bolagen.

Jag ber på dessa skäl att få anhålla om bifall till utskottets förslag i denna del.

Ang. lag om försäkringsbolag m. m.
(Forts.)

Herr Olsson i Mårdäng: Herr talman! Det kan ju hända, att mitt inlägg i diskussionen är alldeles öfverflödigt, men jag har begärt ordet för att få förklara, att denna fråga varit en af de svåraste, åtminstone har jag haft mycket svårt att veta, hvad jag skulle bestämma mig för. Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet har emellertid framhållit de skäl, som i hufvudsak varit bestämmande äfven för mig, och jag vill endast påpeka det förhållandet, att för den händelse de utländska försäkringsanstalterna blifva likställda med de svenska, så har visserligen utskottet föreslagit ett tillägg till 13 §, som förbjuder deras agenter och ombud att använda uppgifter om den af dem ställda depositionen i reklamsyfte. Jag befarar dock, att detta förbud hufvudsakligen blefve ett förbud på papperet. Hvem kan kontrollera, hvilka muntliga uppgifter dessa agenter lämna, äfven om man kan hålla efter dem i fråga om deras skriftliga uppgifter. De skulle i viss mening vara alldeles likställda med de svenska bolagen och skulle vara underkastade granskning af försäkringsinspektören. Om de därjämte vore starka bolag, så att de kunde utdela större vinst än de svenska bolagen, skulle man ju kunna tänka sig, att de skulle kunna starkt konkurrera med de svenska bolagen. Det är hufvudsakligen af detta skäl jag ansett, att Kungl. Maj:ts och utskottets förslag är att före- draga framför reservanternas. Jag vill emellertid ännu en gång framhålla, att detta är en af de svåraste punkterna i denna fråga, och jag vågar icke påstå, att min uppfattning i detta afseende är riktig. Men jag kan dock icke understödja herr Wallis och hans medreservanters yrkande.

Därjämte tillkommer det ett annat skäl, nämligen att danska landstinget antagit ett liknande förslag. Och skall man fasthålla något vid den tanken, att det skall blifva en gemensam skandinavisk lagstiftning på detta område, så långt möjligt är, är det ju ett ytterligare skäl för förslaget antagande. Vidare får man tänka på, hvad de svenska bolag, som hafva sin verksamhet i utlandet, kunna hafva att skörda af att bestämmelserna för de utländska bolagens verksamhet här i landet skärpas. Särskildt kan det hafva betydelse för de svenska bolagens verksamhet i Danmark och Norge.

Jag beklagar, att jag icke kunnat i denna del förena mig med min ärade vän och kamrat inom utskottet, professor Wallis, men han vet om mig, likasom jag om honom, att hvar och en af oss kämpar för den mening, som han anser vara att före- draga framför en annan.

Ang. lag om
försäkrings-
bolag m. m.

Jag skall bedja, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Herr Wallis: Herr talman! Man har gjort mig uppmärksam på, att jag bort yrka bifall till 9 § i utskottets förslag, hvilken paragraf är fullständigt likalydande med 11 § i reservanternas förslag, men att jag samtidigt bort yrka, att framför 9 §, således mellan denna och 8 §, skulle införas 9 och 10 §§ i reservanternas förslag, hvilka §§ innehålla bestämmelserna angående premiereservens afsättande i första klass valutor och i taka händer till försäkringstagarnes förmån, och ber jag nu, att få göra detta yrkande.

Samtidigt ber jag att få säga några ord till svar på hvad de båda sista ärade talarne yttrat. De hafva fortfarande framhållit den synpunkt, som kan kallas för konkurrenssynpunkten. Detta medgifver jag vara en beaktansvärd synpunkt, och jag skulle kanske icke tveka att sätta stort värde på densamma, ifall jag vore boende uti ett land med eu särdeles svag inhemsk lif-försäkring, men när jag nu tvärtom bor i ett land med stark och lifskraftig lif-försäkring, är denna synpunkt för mig af försvinnande betydelse i förhållande till det af mig önskade ökandet af säkerheten för svenska försäkringstagare. Det är denna senare hänsyn, som i hela denna lagstiftningsfråga varit det bestämmande för våra beslut i dag, och den bör enligt mitt förmenande äfven i detta afseende vara afgörande. Jag vill för öfrigt säga, att den af reservanterna föreslagna bestämmelsen i sjelfva verket icke kommer att visa sig medföra någon ökad konkurrensduglighet för utländska bolag, ty dessa komma naturligtvis att säga i ena fallet precis som i det andra. De komma att säga, att de lagar, som den svenska staten stiftat till förmån för sina försäkringstagare, efterleivas äfven af de utländska bolagen, och de komma att säga, att de deponerat de penningar, som den svenska staten fordrar, att de till försäkringstagarnes säkerhet skola deponera. De komma således att säga i det ena fallet detsamma som i det andra, det kunna herrarne vara absolut säkra på, och i sjelfva verket kommer denna sak icke att spela den allra ringaste praktiska roll. Däremot är det alldeles uppenbart, att hade vi haft denna lag, när »la caisse générale des familles» gjorde bankrutt, så skulle de förluster å flera hundra tusentals kronor, som då drabbade våra landsmän, varit dem besparade — jag vet icke, huru behöfliga dessa penningar varit för våra landsmän, men jag antager, att de ingenting haft emot att de räddats. Jag inser ännu icke skälet, hvarför vi skulle fortgå på en lagstiftningsväg, som öfvergifvits af de stora kontinentala kulturstaterna, emedan den af dessa insetts vara otillfredsställande.

Jag skulle kunna förstå konkurrenssynpunkten, om Kungl.

Maj:t fasthölle vid 1897 års förslag i nu föreliggande fråga. Herrarne hafva antagligen icke tagit reda på, hvad detta innehöll, men jag skall be att få redogöra därför. Det innehöll blott en väsentlig paragraf. I denna föreskrefs helt enkelt, att utländska bolag icke hade annan skyldighet än att anmäla sig. Detta är att fullt konsekvent tillämpa konkurrenssynpunkten, och där hade man uteslutande tagit hänsyn till denna. Då sade regeringen: Vi vilja intet ansvar alls hafva för utländska försäkringsanstalter här i landet, deras soliditet få försäkringstagarne själfva se sig om efter. Det kan vara någon idé med ett sådant förslag. Då kan man verkligen säga, att man försökt skrämma svenska försäkringstagare från att försäkra sig i utländska bolag. Det gör emellertid icke Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag, utan det går en medelväg. Det är ett gammalt latinskt ordstäf, som säger: »medio tutissimus ibis». Men alla gamla ordstäf hafva sina undantag, och i detta fall tror jag, att Kungl. Maj:t till försäkringstagarnes skada sökt gå en olämplig medelväg.

Jag ber att fortfarande få vidhålla mitt yrkande.

Herr *Nyström* instämde häruti.

Herr Gustafsson i Sjögesta: Herr talman! Såsom af betänkandet synes, har jag biträdt den reservation, som afgifvits af herr Åkerman m. fl. Jag har biträdt den i hufvudsakliga delar, och jag har gjort detta, därför att jag från första stund insett, att enligt det framlagda förslaget till lag angående utländska försäkringsanstalter dessa skulle blifva ojämförligt mycket mera gynnade af lagen än de inhemska bolagen. De inhemska försäkringsbolagen äro i lagen förbjudna att drifva annan rörelse än försäkringsrörelse, hvaremot utländska försäkringsbolag hafva rättighet att drifva nästan hvilken rörelse som helst. Detta anser jag vara en fara för liffförsäkringsverksamheten, sådan den nu bedrifves här i landet. Ser man också på de garantier, som de utländska bolagen skulle vara skyldiga att anskaffa för att få bedrifva verksamhet här i landet, så är det en jämförelsevis lumpen summa af 100,000 kronor, hvilket är nästan ingenting i förhållande till de stora summor, som deras försäkringar här i Sverige representera. Det har sagts flera gånger — och jag tror, att det kan bevisas — att ingen svensk har förlorat ett enda öre på något inhemskt liffförsäkringsbolag, men hvad vi veta är, att på utländska försäkringsbolag hafva många svenskar förlorat penningar. Jag vill särskildt adressera mig till biskop von Schéele med den förfrågan, huruvida icke den person, han åsyftade, var försäkrad i utländskt bolag. Jag förmodar, att så var förhållandet. Nu har utskottet tänkt sig, att just därigenom att man lössläpper de utländska bolagen att handla snart sagdt som dem godt synes, skulle de svenska försäkringsbolagen kunna

Ang. lag om försäkringsbolag m. m.
(Forts.)

Ang. lag om försäkringsbolag m. m.

(Forts.)

bestå i konkurrensen med de utländska bolagen och lära de svenska försäkringstagarne att endast försäkra sig i svenska bolag samt därigenom, såsom man säger, »bevara Sverige åt svenskarne». Tro emellertid herrarne, att det finnes någon möjlighet, att så skulle kunna ske, då vi ju veta, huru stort verksamhetsområde de utländska bolagen redan nu hafva?

Utskottet har vidare tänkt sig möjligheten, att de utländska försäkringsbolagen skulle i reklamsyfte använda den omständigheten, att försäkringsinspektören meddelat dem tillstånd att här i riket drifva försäkringsrörelse, och detta har utskottet sökt förebygga, i det att utskottet på det sätt löser den gordiska knuten, att det förmenar ett utländskt bolag att på något sätt i reklamsyfte uppgifva, att det är garanteradt att vara ett solidt bolag. Men man kan väl icke förmena ett sådant bolag att uppgifva hvad försäkringsinspektören sagt, och försäkringsinspektören är skyldig att, då han genomgått ett dylikt bolags papper, i de allmänna tidningarne tillkännagifva, att han meddelat bolaget rättighet att drifva rörelse i Sverige. Och det måtte väl vara tillräckligt, om de utländska bolagen uppgifva detta. Det af mig nyss omnämnda förbud, som utskottet inskjutit i 13 §, nämligen att dessa bolag icke skulle äga rättighet att på något sätt visa att de äro garanterade att vara solida bolag, sätter jag således icke mycket värde på.

Dessutom finns det många andra utvägar för utländska försäkringsbolag att begagna i reklamändamål, så jag tror, att det svårligen kan åstadkommas att genom denna klausul sätta en damm för de utländska försäkringsbolagen, så att de icke på något sätt göra reklam genom tidningspressen. För att åstadkomma detta behöfde äfven ändring göras i tryckfrihetsförordningen. Ingen kan väl förbjuda, att i en tidning eller en tidskrift införes hvad en annan person ber att få infördt. Visserligen äro böter stadgade för de utländska försäkringsbolag, som bryta mot denna paragraf, men, som herrarne se, äro dessa böter ganska låga. De kunna högst uppgå till 500 kronor, och det får man väl anse vara en ringa sak för bolagen. Skulle förbud stadgas mot offentliggörandet i tidningarne af sådana uppgifter, borde det vara ett förbud liknande det, som gäller i fråga om t. ex. lotteriannonser. Men hvad är det man här vill göra? Man säger, att bolagen få plikta, låtom oss säga 500 kronor, men annonsen står i alla fall införd i tidningen. Och huru skall man kunna kontrollera hvad de muntliga uppgifterna innehålla? Jag står emellertid på den ståndpunkten, att jag sätter föga i fråga konkurrensen mellan inländska och utländska bolag, men däremot större värde på säkerställandet af försäkringstagarne rätt. Denna synpunkt sätter jag framför konkurrensfrågan, och då de utländska bolagen redan hafva och komma att få många försäkringar i vårt land, anser jag det vara klokt, att man vid-

tager åtgärder för att försäkringstagarne må hafva säkerhet för sina försäkringar.

Som sagdt, jag instämmer i hufvudsak i den reservation, som afgifvits af herrar Åkerman och Wallis m. fl. Det är endast med afseende på 9 § som jag har en afvikande mening, ungefär densamma som jag framställt beträffande den 123 § i lagen om de svenska bolagen.

För närvarande yrkar jag bifall till reservationen.

Herr von Krusenstjerna: För mig ställer sig denna fråga, huruvida man skall välja Kungl. Maj:ts eller reservanternas förslag, icke så mycket som en principfråga, utan mera som en taktisk fråga. Det är nog så, som herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet nyss yttrade, att vi alla önska, att våra svenska bolag skola behärska marknaden. Vi behöfva icke de utländska lifförsäkringsbolagen. Jag tror, att de svenska äro alldeles tillräckliga för att tillfredsställa den svenska allmänhetens försäkringsbehof. Och genom den mångfald af svenska lifförsäkringsbolag, som vi hafva, kan man vara lugn för, att de genom konkurrensen med hvarandra hindras från att uppskörtä allmänheten.

När så är, blir frågan endast den, huru man skall vinna detta mål, antingen som Kungl. Maj:t vill eller som reservanterna vilja.

Reservanterna föreslå, att man skall underkasta de främmande bolagen ännu strängare lagbestämmelser än de svenska; ännu strängare, säger jag, ty det är väl att märka, att enligt reservanternas förslag skola de icke blott fullgöra samma skyldigheter i fråga om försäkringsfondens säkerställande till förmån för försäkringstagarne som de svenska bolagen, utan de skola dessutom fullgöra denna deposition af 100,000 kr., något som för de svenska bolagen icke är stadgadt. — Därigenom skulle man vinna ökad säkerhet. Men den ärade talaren på stockholmsbänken erkände själf, att i alla fall de främmande bolagen icke kunna blifva underkastade fullständig kontroll af försäkringsinspektionen. Man vinner således *icke* målet fullständigt genom dessa stränga lagbestämmelser. Och då jag är öfvertygad om, att, huru vi än skrifva en af de följande paragraferna, de främmande bolagen icke lära underlåta att, så mycket de kunna, utan att trädä lagens stadganden för nära, begagna dessa bestämmelser i den svenska lagen i reklamsyfte och för att puffa så mycket som möjligt för sig, — när så är förhållandet, skulle vi genom stränga lagbestämmelser, såsom utskottet säger, endast öka allmänhetens förtroende till de utländska bolagen.

Den andra vägen är den, som Kungl. Maj:ts förslag innebär, och det är den, som synes mig vara den sunda vägen. Jag tillåter mig att åberopa utskottets yttrande här, att det är bättre,

Ang. lag om
försäkrings-
bolag m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
försäkrings-
bolag m. m.
(Forts.)

att »genom en sträng och effektiv lagstiftning i möjligaste mån främja de svenska bolagens soliditet, så att allmänheten på grund däraf förmås att vända sig till dessa senare». Man skall göra de svenska bolagen så säkra som möjligt och blott tolerera de utländska.

Därjämte är det en annan omständighet, hvarpå jag vill fästa kammarens uppmärksamhet, och det är, att vid den försäkringslagstiftning, som vi länge arbetat på och i dag lyckats föra igenom till stor del, man afser att vinna en viss likformighet mellan de tre nordiska länderna. Skall det vara likformighet härvidlag, så bör det väl vara just i afseende på det sätt, hvarpå de särskilda länderna behandla de främmande försäkringsbolag, som skola få drifva försäkringsverksamhet där. Nu har den skandinaviska kommittén för alla tre länderna föreslagit de bestämmelser, som Kungl. Maj:ts förslag upptagit, och dessa bestämmelser hafva, såsom redan af en talare på gäflborgsbanken framhållits, i ett land hunnit så långt, att de vunnit landstingets bifall. Om vi nu ändra detta och gå med reservanternas skola vi icke då, när de länder, där våra svenska bolag bedrifva någon verksamhet, äro de skandinaviska länderna, Danmark och Norge, löpa fara, att dessa ändra sin lagstiftning, hvarigenom just våra svenska bolag skulle skadas i sin verksamhet?

På dessa båda skäl, som jag tillåtit mig anföra, får jag, herr talman, yrka bifall till utskottets lydelse af 9 §.

Häruti instämde herr *Zetterstrand*.

Herr Wallis: Jag skall be att få till besvarande upptaga några af de anmärkningar, som utskottets högt ärade ordförande gjort.

Han har sagt, att vi begära mera af de utländska bolagen än af de inhemska, ty vi begära en deposition af 100,000 kr. utom premiereserven. Ja, detta göra vi, men vi begära däremot *icke* af de utländska bolagen s. k. ersättningsreserv, och framförallt vi begära icke säkerhetsfond. Detta är återigen fordringar, som vi ställa på de inhemska bolagen, och de äro mycket strängare fordringar än fordran på en deposition af 100,000 kronor, åtminstone om de utländska bolagens rörelse inom vårt land är af större betydighet. Därför skulle också de utländska bolagen icke i följd af de af oss förordade lagbestämmelserna kunna göra anspråk på att anses likställda i afseende på soliditet med de svenska bolagen. Jag skall icke vidare yttra mig om denna konkurrensfråga. Det förefaller mig mycket oantagligt, att man skall kunna slå stort mynt af, att man satt ned, såsom, exempelvis, försäkringsbolaget Newyork enligt vårt förslag blefve tvunget göra, omkring 2 millioner kr. som premiereserv till de försäkrades förmån, i stället för att samma bolag enligt Kungl.

Maj:ts förslag blott behöfver sätta ned 100,000 kr. Herrarne inse genast, att 100,000 kr. är alldeles otillräckligt, under det att 2 millioners premiereserv däremot skulle väsentligen skydda våra svenska försäkringstagare. Jag vill nu påstå, att det är föga antagligt, att »Newyork» på något sätt kan hafva mycken fördel af att tala om, att den afsatt 2 millioner för de svenska försäkringstagarne. Ty »Newyork» kan påminna dessa försäkringstagare, att det har deponerat bortåt 1,200 millioner kronor i fonder, och det bör väl vara ett argument, som verkar ännu långt mer öfvertygande.

Det har sagts, att det vore olyckligt, om vi i detta hänseende skulle skilja oss från den danska och norska lagstiftningen i ämnet. Jag ber att få påminna om, att vi redan vidtagit högst väsentliga ändringar i den skandinaviska kommittéens förslag. Och hvarken lära vi taga hänsyn till våra grannländer, ej heller de till oss, utan de komma nog att lagstifta, precis som de anse rätt, hvilket ju äfven vi redan gjort. Jag vill påminna om de bestämmelser, som vi redan antagit i 126 § om säkerhetsfonden. De skilja sig högst väsentligt från Kungl. Maj:ts förslag, hvars bestämmelser likväl redan äro antagna i danska landstinget. Likformigheten är således redan upphäfd och detta af oss, och den kan ej återställas, om ej till äfventyrs det danska folketinget och Norges storting antaga de ändringar vi gjort. Hvarför skulle de ej kunna göra detta också med ändringar, som vi eventuellt företaga i lagen om utländska försäkringsanstalter?

Nu säger man, att bristen på likformighet särskildt i detta lagförslag skulle vara till stor skada för våra svenska bolag vid deras verksamhet i Danmark och Norge. Nej, det är just det, som jag bestämdt förnekar; ty hvad som kan inträffa är, att enligt retaliationsprincipen norrmän och danskar komma att begära precis detsamma af oss som vi af dem. I själfva verket är det icke någon större svårighet att uppfylla villkoren i vårt förslag än i Kungl. Maj:ts. 100,000 kr. skola deponeras i alla fall. Premiereserven skall också i alla fall deponeras. Enligt den svenska lagen skall nämligen af svenska bolag för hvarenda utländsk försäkringstagare deponeras premiereserv. Måste vi nu deponera den i utlandet i taka händer, sker afdrag härför vid depositionen i Sverige. Resultatet i afseende på fordringarne på deposition blir således precis detsamma.

Mig synes, att någon viktig anmärkning mot reservanternas förslag ännu icke blifvit framställd. Jag yrkar därför fortfarande bifall till reservationen.

Herr Wavrinsky i Stockholm: Herr talman! Såsom yrkesman på detta område har jag undvikit under debatten att yttra mig, i all synnerhet som min knäkamrat, professor Wallis, så framgångsrikt försvarat de uppfattningar, jag hyser i denna fråga.

Ang. lag om försäkringsbolag m. m.
(Forts.)

Ang. lag om
försäkrings-
bolag m. m.
(Forts.)

Men i denna del af det föreliggande ämnet har jag med anledning af hvad han yttrat icke ansett mig kunna alldeles tåga.

Det är helt säkert flere, som liksom herr Olsson i Mårdäng stå tveksamma här, i valet mellan utskottets förslag och reservationen, och jag vill öppet bekänna, att jag tillhör dem, som resonerat så, som herr Wallis gjort, ända till på sista tiden. Men till dem, som äro tveksamma, ställer jag den frågan: »är det icke bättre att de, just därför att de äro tveksamma, följa herr justitieministerns vädjan till kammaren, bättre att i detta tvifvelaktiga fall icke handla än att nu fatta ett beslut, som går längre än utskottets framställning?»

För min personliga del ber jag att med anledning af hvad herr Wallis sagt få göra några invändningar.

Han har påstått, att man icke kan kontrollera de utländska bolagen så, att de blifva likställda med de svenska. Vi kunna icke åstadkomma det, emedan, äfven om de utländska bolagen deponerade premiereserven här, vi icke hafva någon kontroll öfver, huru denna premiereserv beräknas. Det finnes olika räntesatser och olika dödlighetstabeller, och vi kunna icke föreskrifva principerna för premiereservens beräkning. Men, sade herr Wallis, det är i alla fall bättre att vi få mer än 100,000 kronor. Man kan fråga: när Caisse générale des familles gick öfver styr och svenska försäkringstagare kommo att göra förluster, hade det då icke varit bättre, om vi hade haft deras premiereserv här, ställd i taka händer? Det är möjligt. Men för mig uppstår en fråga, som icke här varit berörd under debatten; och det är denna, som uppkallat mig. I den mån vi påkalla större depositioner af utländska bolag, i samma mån tvinga vi dem att här upprätta filialer och anställa egna aktuarier. Därigenom ställa vi dem i beroende af två regeringar, deras egen och vår. Och om vi nu haft ett större kapital såsom premiereserv deponerad vid kullbytteringen af Caisse générale des familles, hvem vet, huru det ställt sig då? Måhända hade de försäkringstagare i Frankrike, som sett sina försäkringsbref så väsentligt reducerade i värde, haft förmåga att utöfva så starkt tryck på den franska regeringen, att det blifvit fråga om, huruvida denna premiereserv, som varit afsatt för de svenska försäkringstagarne, utan att motsvarande fördel kommit de franska försäkringstagarne till godo, verkligen kunnat disponeras här i Sverige. Om vi hade många liknande fall, skulle vi därigenom utsätta oss för internationella förvecklingar, då de förmåner, som vi toge i anspråk för vår räkning, helt visst skulle väcka minst sagdt blandade känslor i utlandet.

För mig hafva dessa skäl varit bestämmande; såväl särskildt det första skälet, att jag anser, att det är bättre att icke handla nu, d. v. s. icke följa reservanterna, då många uti detta afseende äro tveksamma, som det senare skälet, hvilket jag nyss anförde.

Men därtill kommer ytterligare ett skäl, som af utskottets ärade ordförande framhållits, nämligen att vi icke böra gå våra grannländer i förväg och lagstifta på detta område, utan, om möjligt, låta lagstiftningen blifva lika hos oss som i de två andra nordiska staterna gent emot utländska bolag. Man bör taga hänsyn äfven till detta önskemål och därför vill jag lägga detta sista skäl till de två förstnämnda, anhållande, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. lag om försäkringsbolag m. m.
(Forts.)

Herr *Olsson* i Viken instämde häruti.

Herr *Branting*: Jag uppkallades af den siste ärade talarens vädjan till de tveksamma här i kammaren. Han framhöll, att, just därför att saken kan ses från flera olika synpunkter, är det skäl, att vi icke *nu* handla. Men genom hans förslag handla vi just. Genom hans förslag skulle vi komma till samma beslut, som Första Kammaren redan fattat och som innehåller ett bifall till regeringens förslag, nämligen att vi denna gång skulle definitivt bestämma oss för den ena af de två vägar i afseende å behandlingssättet af utländska bolag, hvarom här talats.

Det synes mig att, just om man vill följa den ärade talarens resonemang, resultatet tvärt om skulle blifva, att, enär denna sak icke kan anses vara fullt utredd, man borde litet närmare se tiden an. Således böra vi icke fatta ett beslut, som binder oss vid dessa 100,000 kronor för utländska bolag och godkänner föreställningen, att därigenom allt skulle blifva godt och väl.

Jag tror emellertid för min del, att saken icke är så oklar, som man här sökt göra troligt. Det gjordes visserligen af utskottets ärade ordförande ett försök att litet grand förskjuta hvad som för mig och många andra står såsom tyngdpunkten i frågan, då han nämligen ställde spörsmålet helt enkelt så: Huru skola vi, naturligtvis på ett mildt och lindrigt sätt, utestänga de utländska bolagen och förbehålla marknaden åt den inhemska verksamheten? Detta kan ju vara ett mycket respektabelt syfte, jag vill visst icke förneka det, men för mig står dock såsom hufvudsynpunkt äfven framför detta syfte, huru vi skola ställa till så, att icke den *allmänhet*, som icke är så hemma i försäkringsaker, blir genom puffar af olika slag och ett reklamsystem, som drifves till sina yttersta gränser, missledd och med det resultat, att den till sist blir af med sina insatser och icke får den utlofvade fördelen. Om man fasthåller vid, att *hänsynen till allmänhetens bästa* skall vara hufvudsynpunkten, synes det mig, att man icke kan komma till något annat resultat, än att man bör kräfvat af de utländska bolagen, hvilka man icke vill alldeles förbjuda, att de skola här i Sverige skaffa en något så när tillfredsställande garanti för sina förbindelsers fullgörande. Detta sker icke genom deposition af dessa hundra tusen kronor, det

Ang. lag om
försäkrings-
bolag m. m.
(Forts.)

förstår hvar och en. Ty om man ser på deras omsättning, inser man lätt, att de räcka icke alls. Däremot sker det dock i väsentligare mån, såsom äfven af herr Wallis förut framhållits, genom premiereservens deponerande. Man fordrar i alla fall icke af de utländska bolagen så mycken soliditet som af de svenska, hvilka i sin konkurrenskamp däraf må draga fördel. Men denna eftergift sker icke på sådant sätt, att man uppoffrar den mindre sakkunniga allmänhetens intressen.

Till sist kom herr Wavrinsky i sitt resonemang till en tankegång, som framställdes i en försäkringstidning och som kanske imponerade på en eller annan, nämligen att vi skulle inveckla oss i internationella svårigheter, om vi skulle gå in på en lagstiftning, sådan som denna. Det tror jag dock är att drifva skrämelsen för stormaktspolitiken väl långt, att vi icke skulle kunna i en sådan angelägenhet som denna inrätta oss efter de svenska medborgarnes önskningsar och behof af säkerhet, utan att vi därvid borde taga hänsyn till, om ett utländskt stort bolag, som är i den ställning, att det gjort bankrutt, skulle kunna få sin stats regering med sig om en alldeles obefogad och oberättigad intervention mot den svenska lagen.

Jag tror, att, huru man än ser saken, man handlar klokast, om man icke nu binder sig vid ett system, som af den allmänna strömningen i Europa synes vara på väg att öfvergifvas. Och om också resultatet till sist genom ett bifall till herr Wallis' reservation skulle blifva, att kamrarna beträffande denna punkt stannade i så pass olika beslut, att något resultat icke för detta år kunde uppnås, så ser jag icke någon olycka däruti. Regeringens hela ställning till förslaget förefaller mig redan innebära ett ganska stort erkännande af de synpunkter, som utvecklats från deras sida, som förordat premiereservens deponerande för de utländska bolagen, och det var nog mera till följd däraf, att man kommit in på en äldre uppfattning, hvilken man icke för ögonblicket ville frångå, som man motiverade den ståndpunkt, som man för närvarande intager. Det är ju möjligt, att ett förslag inom den närmaste framtiden kan föreligga, som bringar denna fråga in på rätt bog, och det är i sådant syfte, som jag anhåller att få yrka bifall till reservationen.

Herr Wallis: Herr talman, mina herrar! Jag ber först att få yttra några ord till min ärade kamrat till vänster.

Han har försökt skrämra kammaren med, att internationella svårigheter skulle kunna uppstå, och han valde såsom exempel Frankrike. Jag anser emellertid, att det var ett mycket illa valdt exempel, ty det franska lagförslaget är af samma åsikt som reservanterna, nämligen att premiereserven skall för inländska försäkringar, tagna i utländska bolag, afsättas af dessa inom de försäkrades land. Under sådana förhållanden bör väl åtminstone

den franska staten icke med några som helst skäl kunna mot-sätta sig, att de svenska försäkringstagarne begära af franska bolag denna nedsättning af premiereserven. Och för öfrigt, om Frankrike skulle göra detta, så vädjar jag till min ärade vän, herr Wavrinsky, huruvida han, som har så stort förtroende till skiljedomar, skulle i detta fall anse deras värde så ringa. I en sådan liten sak som denna borde väl en skiljedom kunna uträtta något.

Ang. lag om försäkringsbolag m. m.
(Forts.)

Men jag ber att få upptaga herr Brantings motivering. Det är tydligt, att i denna fråga förekomma vidt skilda åsikter och att man ingalunda kan säga, att saken är så fullkomligt klar, att man lugnt kan antaga lagen. Om vi nu antaga det kungl. förslaget, så fastslå vi lagen, och vi veta, att lagförändringar äro mycket svåra att genomföra. Om vi icke göra det, så faller lagen för denna gång och den får ligga till sig; Kungl. Maj:t får tillfälle att ånyo pröfva ärendet. Då den skandinaviska kommittén uppgjorde sitt förslag, som Kungl. Maj:t äfven följt, förelågo icke mer än två försäkringslagstiftningar med samma fordringar som de af reservanterna uppställda, nämligen de i Italien och Österrike. Sedan dess har Tyskland lagstiftat på samma sätt, och det torde vara för herrarne bekant, att den tyska försäkringslagstiftningen anses såsom en mönsterlagstiftning. I Frankrike föreligger äfven förslag till en lagstiftning i samma riktning. Under sådana förhållanden komma dessa stora kulturländ att gå samma väg, om denna lag, hvilket snart nog torde inträffa, blir antagen i Frankrike. I sådant fall kommer detta att blifva ett ytterligare stöd för reservanternas åsikt, och jag tänker, att under sådana förhållanden komma nog åsikterna att ändras därhän, att man utan betänkande antager hvad dessa stora länder funnit riktigt att antaga.

Herr talman, jag anhåller att få vidhålla mitt förut gjorda yrkande.

Herr Gustafsson i Sjögesta: För denna gång kan jag till fullo instämma i hvad herr Branting yttrade. Jag kan lika litet som han följa herr Wavrinsky på hans storpolitiska flykt. Jag har läst denna tidskrift, som meddelat alla möjliga faror, som skulle följa, om man ställde så till, att utländska försäkringsbolag skulle vara skyldiga att fullgöra sina förpliktelser här, nämligen att de skulle lämna särskilda garantier och, om de tvingades att fullgöra dem, det skulle uppstå politiska förvecklingar. Jag tror icke, att sådant behöfver förekomma i ett fall sådant som detta. Denna sak kan nog rangeras mycket enklare.

Utskottets ordförande tycktes tro, att, om man lämnar de utländska bolagen alldeles fria händer och fri marknad, de svenska försäkringstagarne skola veta, att de icke äro nog säkerställda, d. v. s. att de icke hafva tillräcklig säkerhet för att deras

Ang. lag om
försäkrings-
bolag m. m.
(Forts.)

försäkringar skola utfalla. Detta är nog lätt att säga, men det är svårt att bevisa, att försäkringstagare äro medvetna därom. Det är icke alla försäkringstagare, som äro så hemma i försäkringssaker som utskottets ärade ordförande. Det är nog så, att de blifva mången gång lockade att taga en försäkring, där den billigaste premien kan erbjudas. Tror verkligen utskottets ordförande, att våra svenska bolag skola kunna bestå i konkurrensen med de utländska att lämna billigare premievillkor, då man, efter hvad det säges, snört åt ganska hårdt för våra svenska försäkringsbolag och de utländska befriats från att afsätta någon reserv- eller försäkringsfond för försäkringstagarne?

Jag tror emellertid, att man handlar klokast och försiktigast, om man ställer försäkringstagarnes bästa framför konkurrensen mellan bolagen, och det är på grund däraf, som jag anhåller att få fasthålla vid det yrkande, jag förut framställt.

Herr Wavrinsky i Stockholm: Jag vill också ställa försäkringstagarnes bästa i främsta rummet, och det är endast, såsom utskottets ärade ordförande lagt tonvikt på, fråga om, *hvilken väg* man bör välja. Jag delar utskottets uppfattning, att detta bäst sker på det sätt, att den svenska staten icke ställer sig i några förpliktelser för de utländska bolagen, hvarigenom allmänheten hänvisas till att skydda sig själf genom att låta bli att försäkra sig i dessa utländska anstalter, då det finnes trygga försäkringar att tillgå i svenska bolag. Genom en utsträckt publicitet och starkare kritik kontrolleras bäst de utländska bolagen och genom antagande af denna lag komma de svenska bolagen att uti vårt land intaga en privilegierad ställning gentemot de utländska. Detta anser jag vara det säkraste sättet att tillgodose de svenska försäkringstagarnes intressen.

Jag skulle nog hafva åtskilligt att invända mot hvad herrar Wallis och Branting yttrat, men jag är öfvertygad om, att kammareren är alldeles tillräckligt inne i denna fråga, och skulle det behövas något ytterligare, så kan det endast gå ut därpå att bemöta hvad herr Branting yttrade i afseende på min vädjan till de tveksamma att ej handla. Min mening är, att man icke nu bör binda sig vid något *system* till kontroll af de utländska anstalterna, hvilket skulle ske genom bestämmelsen om premiere-servens deponerande. Vi hålla dessutom bäst vägen öppen för en gemensam lagstiftning i de nordiska länderna gentemot utlandets försäkringsbolag genom att antaga denna lag. Det är denna omsorg, som gjort, att jag ställt mig på utskottets sida, och jag tror icke, att vi behöfva slopa hela lagen, därför att det uppstått tvist om, huru långt vi böra gå. Genom att bestämma en deposition af dessa 100,000 kronor kan man icke säga, att man binder sig för framtiden, men att fordra deposition af pre-

miereserven är dock att slå in på ett system, som vi måhända sedermera måste, kanske mot vår vilja, vidare fullfölja.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Ang. lag om försäkringsbolag m. m.
(Forts.)

Herr von Krusenstjerna: Endast en erinran med anledning af herr Wallis', af herr Branting understödda, yttrande, då han ställde en uppmaning till de många af kammarens ledamöter, som vore tveksamma, att icke binda sig vid ett visst system genom ett antagande af Kungl. Maj:ts förslag.

Denna uppmaning att i tvifvelaktiga fall icke handla kunde ha sin fulla riktighet, ifall det vore så, att vi i vårt land för närvarande icke hade någon lagstiftning för utländska försäkringsbolag. Men, mina herrar, om nu kammaren antager reservanternas förslag, sedan Första Kammaren antagit utskottets förslag, så blir ju uppenbarligen följderna däraf den, att utskottets förslag faller, och därmed är frågan om en *ny* lagstiftning för utländska försäkringsbolag för denna gång fallen. Hvad inträffar då? Jo, hvad som då inträffar är, att vi bli bundna vid ett visst system, att vi bli bundna vid den hittills gällande lagstiftningen i ämnet, d. v. s. kungl. förordningen af år 1886, som för närvarande reglerar dessa utländska försäkringsbolags förhållanden och som, märken det väl, mina herrar, bereder dem en vida bekvämare ställning, än hvad fallet skulle bli enligt Kungl. Maj:ts förslag. I 1886 års författning heter det visserligen, att tillstånd erfordras för att de skola få drifva verksamhet här, men enhvar, som närmare känner till denna förordning, vet, att det hela inskränker sig till en anmälan med skyldighet att då förete vissa handlingar. Således blir följderna, om reservanternas förslag antages, att dessa utländska försäkringsbolag få ännu större förmåner och bli ännu mera fria från kontroll än enligt Kungl. Maj:ts förslag.

Jag vidhåller således det yrkande, jag förra gången gjorde, och i hvilket jag hade det nöjet att vinna understöd af herr Olsson i Mårdäng.

Herr Wallis: Jag ber blott att få anmärka mot herr Wavrinsky, att det är alldeles uppenbart, att det här icke handlar om ett samarbete med den danska och norska lagstiftningen. Ty dessa länders blifvande lagstiftning i detta afseende känna vi ännu icke till. Folketinget har ännu icke uttalat sig i frågan. Kanhända att det antar ett lagförslag med afseende på de utländska försäkringsbolagen, som går i samma riktning som reservanternas förslag, ty ett sådant åtgörande ligger, så att säga, i luften. Och hvad norska stortinget beträffar, så veta vi likalitet hvad det kommer att göra i detta fall.

Herr Wavrinskys påstående är därför sådant, att man beträffande detsamma icke kan säga, om det är riktigt eller oriktigt.

Ang. lag om
försäkrings-
bolag m. m.
(Forts.)

Beträffande det, som den ärade utskottsordföranden yttrade, är det alldeles riktigt, att om utskottets förslag faller, komma de utländska bolagen att arbeta under samma förhållanden som hittills, d. v. s. att Kungl. Maj:t icke åtager sig någon som helst garanti för dem. Men utskottet synes ju vilja ha det så, att Kungl. Maj:t skall ikläda sig så liten garanti som möjligt i detta fall.

Det synes då vara klart, att utskottet borde vara belåtet med det nuvarande tillståndet eller ock med det lagförslag i detta ämne, som 1897 års kommitté förordade, och som var undertecknad af friherre Lagerbring, dåvarande inspektören för försäkringsväsendet, professor Lindstedt, samt kammarrättsrådet Östberg. Detta förslag kan man möjligen instämma uti, ty det är konsekvent, men det mellanförslag, som Kungl. Maj:t nu kommit med, synes mig vara den svagaste af alla.

Öfverläggningen var härmed slutad. I öfverensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner dels på godkännande af utskottets förslag och dels på bifall till det af herr Wallis under öfverläggningen framställda yrkandet. Herr talmannen ansåg förstnämnda proposition vara med öfvervägande ja besvarad, men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner den i tredje punkten af särskilda utskottets n:o 1 förevarande utlåtande n:o 1 föreslagna 9 § af lag om utländsk försäkringsanstalts rätt att drifva försäkringsrörelse här i riket, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det af herr Wallis under öfverläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen utföll med 131 ja mot 63 nej; och hade kammaren alltså godkänt utskottets förslag.

10—22 §§, *slutstadgandet, ingressen och rubriken.*

Utskottets förslag godkändes.

Utskottets i punkten 3:o gjorda hemställen förklarades besvarad genom de af kammaren fattade, här ofvan omförmälda beslut.

Punkten 4:o.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 3.

Härefter föredrogs och godkändes särskilda utskottets n:o 1 utlåtande, n:o 2, i anledning af dels Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående försäkringsinspektionens organisation och verksamhet m. m., dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte hufvudtiteln gjorda framställningar angående anvisande af medel till handhafvande af kontroll å försäkringsanstalterna äfvensom till utarbetande och offentliggörande genom försäkringsinspektörens försorg af årsredogörelse för sjukkasväsendet i riket, dels ock en till följd af förstnämnda proposition väckt motion.

§ 4.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget Andra Kam- Ang. krist. n-
marens första tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 33, i anledning af domsundervis-
väckta motioner om skrifvelse till Konungen angående kristen- ningen i folk-
domsundervisningen i folkskolorna. skolorna.

Till utskottet hade Andra Kammaren för förberedande handläggning hänvisat:

1) en motion, n:o 137, af herr *J. J. Byström*, hvari hemställdes, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t vidtaga sådana åtgärder rörande kristendomsundervisningen i folkskolan, att denna undervisning, i hvad den afsåge fjärde och femte hufvudstyckena i katekesen, måtte utgå från läroplanen och i stället förläggas till vederbörlig konfirmationsskola;

2) en motion, n:o 189, af herrar *C. R. Johansson* i Jönköping och *L. G. Broomé* i Bårslöf, hvari yrkades, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t utfärda sådana föreskrifter rörande undervisningen i kristendoms-kunskap i folkskolan, att föräldrar, som omfattade annan kristen lärouppfattning än den evangeliskt-lutherska och som själfva droge försorg om sina barns undervisning i kristlig tros- och sedelära, måtte äga rätt att för sina barn erhålla befrielse från undervisningen i katekes i folkskolan; samt

3) en motion, n:o 193, af herr *F. Berg* i Stockholm, hvari föreslagits, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes utfärda sådana föreskrifter rörande kristendomsundervisningen i folkskolan, att denna undervisning i högre grad än hittills varit fallet måtte blifva afpassad efter barnens mottaglighet och behof.

Ang. kristendomsundervisningen i folkskolorna.
(Forts.)

Utskottet hemställde:

att Andra Kammaren i anledning af herrar Byströms, Johanssons i Jönköping och Broomés i Bårslöf samt Bergs i Stockholm förevarande motioner ville för sin del besluta om skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan,

att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga sådan ändring af nu gällande folkskolestadga, att skolrådet måtte äga medgifva föräldrar, som omfattade annan kristen lärouppfattning än den evangelisk-lutherska och själfva draga försorg om sina barns undervisning i den kristna tros- och sedeläran, rätt att för sina barn erhålla befrielse från folkskolans undervisning i katekes, samt

att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för den nu använda katekesutvecklingens ersättande såsom lärobok i folkskolan med en ny, efter barnålderns mottaglighet och behof afpassad handledning i den kristna tros- och sedeläran.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af:

Herr Branting, som yttrade: Mina herrar! Jag har icke något yrkande att göra på ändring i utskottets hemställan, därför att denna hemställan svarar på de motioner, som blifvit väckta och som till hela sin läggning röra sig endast inom en del af det vidsträckta område, hvilket de beträda, men icke på något sätt omfatta. Det har emellertid synts mig lämpligt, att, när denna fråga här nu, såsom jag hoppas, i öfverensstämmelse med utskottets hemställan afgöres, detta icke måtte ske alldeles utan en erinran därom, att vid sidan af de önskemål, som utaf några motionärer särskildt framburits för vissa dissenters om befrielse från katekesundervisning och annan skolundervisning i kristendom, stå önskemålen från vissa andra föräldrar, hvilka i detta fall förtjäna minst lika mycket beaktande som de nämnda.

Utskottet säger på sid. 3: »Ingen lärer väl vilja påstå, att det möjliga gagnet af en kristendomsundervisning, som mot föräldrarnas vilja bibringades deras barn, kan ställas emot eller uppväga de för barnens religiösa och moraliska utveckling fördärfbringande följderna af den tvångsbehandling, för hvilken de i så fall just på sjäslifvets viktigaste och ömtåligaste område skulle blifva gjorda till föremål».

Denna sats är fullkomligt riktig enligt min uppfattning. Men om man tänker på de faktiska förhållandena, så är det ju så, att utom de, hvilka i en eller annan punkt skilja sig från kyrkans lära, men likväl kanske stå kvar inom densamma, de finnas, som i grundväsentliga afseenden afvika från den kristna världsuppfattningen, men som enligt nu gällande föräldrade stadganden icke hafva tillfälle att annat än genom den s. k. nödlögsparagrafen komma ut ur statskyrkan och som i alla fall sedermera icke hafva några rättigheter i afseende å skolväsendet. För

dessas del — och denna skara är ju faktiskt i vårt land likväl ganska hastigt växande — är det af synnerlig vikt, att denna fråga om religionsfrihet i skolorna måtte blifva löst på ett tillfredsställande sätt, och det synes mig ganska uppenbart, att, när man verkligen griper sig an med frågan, man icke lär kunna stanna vid det förslag, som här af utskottet framlagts.

Jag vill icke nu rulla upp frågan i hela dess vidd. Jag vill vid detta tillfälle blott göra en, såsom mig synes, lämplig erinran därom, att krafvet på fullständig religionsfrihet i skolorna, fattad i betydelsen af befrielse från allt hvad dogmatisk religionsundervisning heter, är ett kraf, som måste framställa sig med växande styrka och som har framtiden för sig.

Jag har, herr talman, för ögonblicket icke något annat yrkande än på bifall till utskottets hemställan.

Herr *Persson* i Malmö instämde häruti.

Herr *Eriksson* i Elgered: Huru man än söker lösa denna fråga, lär den icke blifva fullständigt löst, utan meningar komma därvidlag att göra sig gällande, som afvika i väsentliga punkter. Äfven jag hyser för min del i många stycken så fullkomligt från statskyrkans lära afvikande meningar, att, om jag skulle sträfva efter, att den uppfattning, jag för egen del hyser, blefve uteslutande tillämpad, jag måste plocka sönder kristendomsundervisningen och katekesen i folkskolorna ända därhän, att jag är alldeles viss om, att det skulle blifva åtskilligt borttaget af statskyrkans läruppfattning. Tager man därjämte hänsyn till, att andra främmande religionsuppfattningar på liknande sätt afvika från statskyrkan, så skulle statskyrkan härigenom icke blifva tillfredsställd, och då nu icke heller de frireligiöse kunna vara tillfredsställda af en sådan utgallring, så frågar jag: *Hvem* blir då tillfredsställd? Jag tror, att herr *Branting* från den synpunkt, som han framlade, sannerligen icke skulle gilla, att undervisning i religion meddelades nästan i hvilken form som helst. Han vill naturligtvis icke stanna, förrän den är fullständigt afskaffad. Ja, detta är en framtidsfråga. I andra länder, såsom England och Amerika, förekommer verkligen icke religionsundervisning i folkskolorna, utan denna undervisning är skild från skolorna. Det är möjligt, att äfven här samma undervisning i framtiden skiljes från folkskolorna. För min del är jag emellertid icke böjd för att gå in på detta område, och är det så, att jag icke kan vara med därom, så återstår endast, antingen att, såsom jag nyss sade, en utgallring sker — hvaraf skulle följa, att ingen finge något som helst gagn af religionsundervisningen i våra folkskolor — eller också att såsom i Tyskland paralellskolor inrättas, så att barnen kunna erhålla undervisning enligt de olika uppfattningarna. Detta kan i någon mån vara möjligt i de stora

Ang. kristendomsundervisningen i folkskolorna.

(Forts.)

Ang. kristendomsundervisningen i folkskolorna.

(Forts.)

kulturländerna, där människorna i stora massor samlas på centrala punkter. Men i ett så glest befolkadt land som vårt är det icke gärna möjligt, ty det skulle blifva alltför dyrt. Under sådana förhållanden kan jag för min del icke finna, att frågan för närvarande lämpligen kan lösas på annat sätt än så, att åtminstone statskyrkan, som i alla fall existerar i vårt land, må få den tillfredsställelsen, att undervisningen meddelas efter dess uppfattning, så att de folkskollärare, hvilka äro besjälade af sann gudsfruktan, må få enligt sin uppfattning meddela undervisning i hela den kristna läran. Därigenom blir det stora flertalet i vårt land tillfredsställdt, och äfven detta hör, såvidt jag kan förstå, till trosfrihet. De frireligiösa blifva ju i alla händelser icke tillfredsställda, äfven om man plockar bort en och annan punkt. Om man t. ex. tager bort fjärde hufvudstycket, kunna baptister och helgeandister möjligen blifva nöjda därmed. Men om man drifver läran om Guds försoning och tillfredsställandet af Guds rättfärdighetskraf, så kunna lektor Waldenström och hans många vänner icke godkänna detta, hvilket jag ej heller kan. Ty vi omfatta i detta hänseende en afvikande mening.

Då uppfattningen alltså är så olika, finnes det, synes det mig, ingen bättre utväg, än att frireligiösa föräldrar, som hysa betänkligheter emot, att deras barn deltaga i folkskolans religionsundervisning, befrias från skyldighet i sådant afseende samt lämnas tillfälle att själfva på det sätt, de finna för godt, bibringa sina barn undervisning i kristendomen. Jag kan icke finna annat, än att detta för närvarande är det enda tjänliga och lämpliga sättet att lösa frågan, och därför är jag för min del glad öfver, att det första tillfälliga utskottet kunnat komma till detta enhälliga resultat, samt hoppas, att, då icke ens den föregående talaren yrkat afslag å utskottets hemställan, kammaren ej heller skall afslå densamma.

Herr talman! På grund af hvad jag anför, ber jag för min del att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Månsson: Jag är fullständigt med om att yrka bifall till det sista stycket af utskottets betänkande, och jag delar fullkomligt den tanke, som läroverkskommittén uttalat om kristendoms- och särskildt katekesundervisningen i skolorna. Jag anser således beträffande det sista stycket, att det är riktigt, att denna skrifvelse aflåtes.

Hvad åter angår det andra stycket, har jag en annan uppfattning. För närvarande äro barn till föräldrar, som formligen utträdt ur statskyrkan, befriade från kristendomsundervisningen i folkskolorna, och detta är ju riktigt. Men icke är det lämpligt, att hvar och en, som i någon mån afviker från statskyrkans uppfattning eller som kanske står och tvekar och icke riktigt vet, hvad han skall tänka, skall hafva rätt att bestämma, att

hans barn icke skola deltaga i kristendomsundervisningen. Det är ju tydligt, att, så länge vi hafva den nuvarande katekesen, det är ofantligt lockande äfven för de andra att draga bort på samma sätt. Man kan ju lätt inse, hvilken villervalla och oreda härigenom skulle uppkomma i skolorna. Det synes mig, som om detta steg icke nu bör tagas. Jag anser, att vi böra nöja oss med det sista stycket och således få vår katekes omskrifven till enkel och lättfattlig form, så att hvar och en kan läsa den utan svårighet och utan att känna, om jag så får säga, afsky för densamma, såsom nu är förhållandet. Jag skulle därför hemställa, att Andra Kammaren nu nöjde sig med det sista stycket i utskottets förslag och låte det andra stycket vara. Det synes mig, att, om föräldrarna skola bestämna, huruvida barnen skola läsa kristendom eller icke, undervisningen i de andra ämnena bör följa med och föräldrarna således få helt och hållet ombesörja barnens undervisning. Att barnen skola gå, när kristendomsundervisningen skall börja, men deltaga i undervisningen i öfrigt, synes mig icke vara riktigt. Om sådant skulle ske i större utsträckning, komme det att väcka synnerligt stor ovilja. Det är därför, herr talman, som jag, sådan min uppfattning är, icke kan annat än yrka afslag å det mellersta stycket af klämman samt bifall till endast första och tredje styckena.

Ang. kristendomsundervisningen i folkskolorna.
(Forts.)

Med herr Månsson förenade sig herr *Andersson* i Löfhult.

Herr Berg i Stockholm: Det yrkande, som den senaste ärade talaren framställde, innebär ju egentligen ett yrkande om bifall endast till den del af utskottets hemställan, som är föranledd af den motion, hvilken jag i denna kammare väckt. Personligen borde jag därför icke hafva något särskildt mot detta yrkande. Men det oaktadt måste jag säga, att enligt min tanke handlar kammaren riktigtast, om den bifaller utskottets hemställan oförändrad.

Herr Branting har mot samma stycke i utskottets hemställan, mot hvilket herr Ivar Månsson vände sig, framställt den anmärkningen, att det innehölle en inkonsekvens, emedan däri afsåges endast sådana föräldrar, som omfattade annan kristen lärouppfattning än den evangelisk-lutherska och själfva droge försorg om sina barns undervisning i den kristna tros- och sedeläran. Såsom han själf antydde, förfaller dock denna anmärkning, för så vidt den vore riktad mot utskottet, emedan utskottet naturligtvis icke kunnat gå utöfver hvad herrar Johansson och Broomé i sin motion yrkat. Jag skulle för min del gärna medgifva, att här föreläge en inkonsekvens, som man hade att beklaga, ifall jag öfver hufvud ansåge det *önskvärdt*, att föräldrar i större antal begärde ifrågavarande befrielse från religionsundervisningen. Men jag är i själfva verket af en alldeles motsatt mening. Jag

Ang. kristendomsundervisningen i folkskolorna.
(Forts.)

anser det nämligen i högsta grad skadligt och vådligt för folkskolan, om ett större antal föräldrar skulle begära denna befrielse. Det riktiga är enligt min uppfattning, att *hvarje* folkskolebarn deltagar uti undervisningen i *alla* de folkskolans ämnen, som motsvara dess åldersstadium och lärokurs, religionsundervisningen ej undantagen. Att medgifva valfrihet redan i den allra första, rent grundläggande bildningsanstalten innebär för skolans ordning stora vådor, emedan det skulle komma att splittra skolklasserna ända nedifrån och, om befrielse begärdes och beviljades i större utsträckning, alldeles bringa läsordningen i villervalla.

Men om man sålunda i visst afseende måste likställa kristendomsundervisningen med den öfriga undervisningen i folkskolan, får man icke förbise, att i andra afseenden kristendomsundervisningen dock intager en alldeles särskild ställning, enär den närmare än något annat ämne berör det för människan centrala i hennes lifsstämning och lifsåskådning. Detta gör, att, om i fråga om detta ämne en konflikt uppstår mellan skolan å ena sidan och föräldrarna å den andra, denna konflikt kan blifva skarpare och bittrare samt för barnen farligare än slitningar i fråga om öfriga undervisningsämnen. Denna erfarenhet ha flera skolråd i vårt land gjort. De hafva därför genom sakförhållandenas egen makt rent af *vingats* att i vissa undantagsfall bevilja barn befrielse från katekesundervisningen, och detta, ehuru de för en dylik befrielse icke kunnat finna något som helst uttryckligt stöd i gällande lag. Nu är att märka, att utskottet i den del af dess hemställan, mot hvilken herr Ivar Månsson vände sig, icke föreslagit, att föräldrar skulle kunna ovillkorligen *fordra* befrielse från katekesundervisningen för sina barn, utan endast att skolråd skulle äga full laglig rätt att *bevilja* sådan befrielse, naturligtvis under förutsättning, att vederbörande skolråd såge till, att barnen erhöle en folkskolans undervisning någorlunda motsvarande undervisning i hemmet. Jag har velat påpeka detta, emedan af herr Ivar Månssons anförande en och annan, som icke närmare granskat utskottets kläm, skulle kunna draga den slutsatsen, att utskottets hemställan innebure, att hvilka föräldrar som helst skulle kunna af skolrådet tilltrotsa sig en sådan befrielse för sina barn.

För min del är jag förvissad, att, om det önskemål, som utskottet i sista stycket af sin hemställan framlagt, blifver förverkligadt, det endast kommer att blifva i ytterst sällsynta undantagsfall, som föräldrar skola anse sig hafva anledning att begära sådan befrielse, hvarom i förra delen af utskottets yrkande är fråga. I likhet med herr Ivar Månsson ser jag därför i detta sista stycke själfva kärnan i utskottets hemställan. Men jag tror dock, att erfarenheten redan visat, att det funnits fall, då skolråd utaf omsorg för barnens bästa ansett sig nödgadt att bevilja befrielse från katekesundervisningen. Man gjorde därför väl, om man

gåfve skolrådet ett *lagligt stöd* för den praxis, som redan på flera ställen i vårt land utbildat sig.

På grund af hvad jag sålunda anfört, anhåller jag, herr talman, om bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Ang. kristendomsundervisningen i folkskolorna.

(Forts.)

Herr Thylander: Med anledning af hvad som här anförts i fråga om andra stycket i utskottets hemställan, ber jag få påpeka, att man på den plats, där jag har min verksamhet, när föräldrar anhålla, att deras barn skola blifva befriade från kristendomsundervisningen, visar föräldrarna till vederbörande folkskoleinspektör, hvilken då i regel befriar barnen från denna undervisning. Allt har därför i detta afseende gått lugnt och bra. Det har till och med inträffat, att barn, som blifvit befriade från denna undervisning, kommit och åhört densamma. Jag är därför fullständigt öfvertygad om, att anhållan om sådan befrielse icke skall förekomma i någon större utsträckning. Men nog borde man väl i allt fall ändra folkskolestadgan därhän, att den gåfve skolråd rätt att på begäran befria dissenters barn från att deltaga i kristendomsundervisningen i folkskolan, då det har denna rätt i fråga om barn till judar och katoliker. Jag kan icke tro annat, än att dessa barn då skulle erhålla kristendomsundervisning antingen i hemmet eller annorstädes.

I Malmö finnes en ofantlig mängd baptister och metodister, af hvilka de flesta ha sina barn i folkskolan. Om på något ställe man kunde befara, att ansökningar i större utsträckning om befrielse från kristendomsundervisningen i folkskolan skulle förekomma, så skulle det vara där. Men af de ytterst få fall, som förekomma, kan man draga den slutsatsen, att så ej komme att blifva fallet, äfven om den här föreslagna ändringen i folkskolestadgan komme till stånd.

Då det är min öfvertygelse, att den föreslagna förändringen i folkskolestadgan skulle leda till, att en mängd tvister och slitningar mellan skola och föräldrar komme att förebyggas, anhåller jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr von Schéele: Herr talman, mina herrar! Jag hade verkligen icke tänkt uppträda i denna fråga, emedan jag flere gånger förut haft tillfälle att ganska fullständigt här i kammaren tillkännagifva min ståndpunkt i densamma, och jag är öfvertygad om, att ett förslag sådant som det af utskottet i första punkten framlagda icke under några förhållanden lär kunna få slutlig framgång. Religionsundervisning utan något slags konfessionell bestämdhet är nämligen enligt alla tiders och alla lands erfarenhet ett rent oting.

Att jag är motståndare till tvång i ordets allmänna bemärkelse och nammeligen till tvång på det religiösa området, därom böra de kammarens ledamöter, som förut hört hvad jag

Ang. kristendomsundervisningen i folkskolorna.
(Forts.)

från denna plats yttrat i sådana saker, icke hysa något tvifvel. Men det kan vara tu tal om, huruvida verkligen det sätt, hvarpå utskottet velat främja frihetens sak, är i och för sig lyckligt valdt. oafsedt det åsyftade målets efter min öfvertygelse fullständiga ouppfyllbarhet. Det är nämligen här icke fråga om frihet från religionsundervisningen i dess helhet, utan om befrielse från en viss del däraf: undervisningen i katekes. Om ur den i folkskolan meddelade religionskunskapen brötes ut katekesen, hvilken fått särskildt vanrykte om sig, kunde det hända, att åtskilliga föräldrar skulle tänka som så: icke är det väl så farligt, om barnen blifva befriade från att läsa katekes, när de i alla fall få vara med om att lära kristendom i andra former, i hvilka den meddelas genom bibliska historien och genom den heliga skrift. Men ett sådant resonemang är oriktigt, emedan katekesen står i ett sådant sammanhang med undervisningen i den öfriga religionskunskapen, att man icke utan största skada kan tänka sig, att denna undervisning lösgöres från öfriga delar däraf. Om katekesundervisningen i någon mån bedrifves såsom den skall bedrifvas, måste det ske i närmaste anslutning till den heliga historien och bibelkännedomen. Många föräldrar förstå icke detta, utan tänka, att barnet icke behöfver genom katekesens uteslutning lida någon nämnvärd förlust med hänsyn till sin kristendomskunskap; och jag fruktar, att en sådan lagbestämmelse som den föreslagna icke så litet skulle komma att bidraga till att härutinnan stärka föräldrarna. Visserligen kan häremot invändas, att detta grofva misstag bör väl pastor, skollärare eller skolrådsledamöter kunna upplysa dem om. Det kan nog vara sant. Men man vet, att barn ofta ha ett ganska stort inflytande på sina föräldrar. Det skulle därför kunna hända, att, om barnet kände det tungt att inlära styckena i katekesen, föräldrarna icke lämnade det öra åt de äldre och erfarne, som de borde göra.

Slutligen vill jag bekänna, att jag anser det förhållande, som i vårt land råder med afseende på dem, som här äro i fråga, vara i hög grad abnormt. Jag vet icke något annat land i världen, där förhållandet är sådant. Det måste bero på bristfällighet i vår lagstiftning, att åtskilliga personer drifvas till en sådan egenomlig ställning som att stå kvar i svenska kyrkan, på samma gång de öppet angifva sig såsom tillhörande ett annat kyrkosamfund. Jag har därför i min mån sökt och vill allt framgent söka att arbeta på, att dissenterlagens bestämmelser må blifva sådana, att dessa olika tänkande känna sig uppfordrade att handla såsom t. ex. den metodistiska bekännelsens anhängare i vårt land gjort, i det att de bildat egna, lagligen erkända församlingar. Därigenom bortfaller all svårighet i detta afseende. Ty när religionsundervisningen sålunda i sin helhet förflyttas från skolan till hemmet eller till den särskilda religionsskola, som hemmets mälsmän anvisa, kommer allt i sitt tillbörliga skick.

Herr talman! Jag kan icke med godt samvete nu göra annat än ansluta mig till herr Ivar Månssons hemställan om första momentets utslutande ur den skrifvelse till Kungl. Maj:t, som af utskottet blifvit föreslagen.

Ang. kristendomsundervisningen i folkskolorna.

(Forts.)

I detta anförande instämde herr *Andersson* i Baggböle.

Herr Johansson i Jönköping: Herr talman, mina herrar! Då jag ber att med några ord få yttra mig öfver den del af utskottets hemställan, på hvilken här blifvit yrkadt afslag, skall jag börja med ett medgifvande, nämligen det, att den riktigaste vägen att vinna den behöfliga rättelsen i missförhållandena på här ifrågavarande område nog, såsom föregående ärade talare, herr von Schéele, sagt, är en omarbetning af gällande dissenterlag. Detta erkänner i viss mån äfven utskottet i sin motivering, när det säger, att de olägenheter, hvarom här är fråga, rätteligen borde undanröjas på det sätt, att vederbörande föräldrar formligen utträdde ur statskyrkan, men att dessa föräldrar på grund af hvarjehanda omständigheter föredraga att kvarstå i statskyrkan. Dessa »hvarjehanda omständigheter» äro, såsom hvar man vet, ingenting annat än bestämmelserna i nu gällande dissenterlag. När emellertid intet förslag om ändring i dissenterlagen nu föreligger eller kunnat af utskottet väckas, så har man nödgats söka den behöfliga rättelsen på annan väg, nämligen den, som utskottet här föreslår.

Jag skall göra äfven ett annat medgifvande. Jag ber att få eriura, att den motion, som gifvit anledning till sista delen af utskottets hemställan, är väckt, efter det att herr Broomé och jag afgifvit vår motion; och jag kan gärna säga, att hade herr Berg väckt sin motion först, så hade vår motion antagligen aldrig sett dagen. Då de anmärkningar, som från vissa håll riktas mot katekesen och katekesundervisningen, hufvudsakligast gälla katekesutvecklingen, så är det klart, att, om i följd af den hemställan, som utskottet gör i sista punkten, den nu använda katekesutvecklingen afskaffas eller utbytes mot en annan lärobok, därmed den tyngst vägande invändningen mot katekesundervisningen bortfaller, hvarigenom också den hemställan, som utskottet i anledning af herr Broomés och min motion gör i andra punkten, blir jämförelsevis mindre nödvändig.

Trots detta ber jag att likväl få yrka bifall till utskottets hemställan i sin helhet på den grund, att det i alla fall, såsom den föregående talaren här har konstaterat, har utbildat sig en praxis, att när föräldrar hos skolråden i undantagsfall begärt befrielse för sina barn från katekesundervisningen, så hafva skolråden i allmänhet funnit lämpligt att medgifva sådan befrielse, ehuru gällande författningar icke lämna stöd för en sådan åtgärd. Skolråden hafva därvidlag i viss mån satt sig öfver gifna

Ang. kristendomsundervisningen i folkskolorna.

(Forts.)

bestämmelser och medgifvit den befrielse, som de ansett ligga i barnens och undervisningens intresse. Jag är för min del öfvertygad om, att sådana fall allt framgent då och då komma att inträffa, och det är enligt mitt förmenande under sådana omständigheter bättre, att skolrådet får rätt att göra ett sådant medgifvande, än att det skall känna sig *tvingadt* att göra det, såsom inträffar i ett och annat fall. Det är dessutom icke alla skolråd, som anse sig kunna handla utan stöd af lagens föreskrifter i dylika fall. Så mycket mer är det af nöden, att ändring sker i gällande bestämmelser, på det att intet skolråd må finna sig nödsakadt att gifva sig i fejd med föräldrar i detta afseende och söka tvinga dem.

För min del finner jag den frihet för föräldrarna, om hvilken det här är fråga, principiellt riktig. Gällande folkskolestadga inrymmer åt föräldrar rätten att flytta sina barns undervisning helt och hållet från skolan till hemmet. Naturligtvis är det också alldeles riktigt, att, om föräldrar vilja och visa sig kunna själfva undervisa sina barn i hemmet, de må ha rättighet därtill. Skolstadgan erkänner också denna princip, nämligen för så vidt det gäller undervisningen i sin helhet. Jag inser icke, hvarför den principen skulle erkännas vara riktig och tillämpas *endast* när det gäller undervisningen i sin helhet. Skulle den icke vara lika tillämplig, om t. ex. en lärare i teckning ville ha befrielse från teckningsundervisningen för sitt barn, emedan han själf ville undervisa det i teckning? Eller om en musiker ville undervisa sina barn i sång i hemmet och fördenskull sökte befrielse från undervisningen i skolan för sina barn i detta ämne?

Visserligen kan man göra den invändningen, att sådant möter praktiska svårigheter. Därvidlag vill jag dock säga, att dessa praktiska svårigheter öfverskattas. Det ligger i förhållandenas natur, att sådana fall icke ofta komma att föreligga; och om det blir ett och annat enstaka fall, kan det icke vålla någon synnerlig svårighet. Om nu medgifvandet af en sådan frihet är principiellt riktigt, så bör man väl allra minst motsätta sig det samma i fråga om *religionsundervisningen*, vid hvilken på grund af ämnets egen natur ställningen är ömtåligare och mera grannliga än vid hvilket annat ämne som helst i våra skolor. Där är det därför dubbelt af nöden, att man icke bryter mot denna princip, att barnens föräldrar skola äga rätt att själfva undervisa sina barn, då de så vilja och kunna. Jag tror för min del icke, att tvånget på detta område är till någon välsignelse, och det förutsättes ju icke, att befrielse skall lämnas i andra fall, än där föräldrarne *kunna* och *vilja* meddela en undervisning, som både kvantitativt och kvalitativt är jämförlig med den, som erhålles i skolan.

Då jag således anser, att förslaget hvilar på riktig grund och att de praktiska olägenheter, som det kan medföra, icke äro

nämnevärda, yrkar jag bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Ang. kristendomsundervisningen i folkskolorna.

(Forts.)

Häruti instämde herrar *Hazén, Hammarström, Hultkrantz, Forssell, Lindgren* i Islingby, *Jansson* i Bråten, *Ekholm, Olofsson, Ström* i Transtrand, *Jansson* i Edsbäcken, *Åkerlind, Matsson* och *Johansson* i Öija.

Herr Byström: Herr talman, mina herrar! Det framhålles här såsom skäl *mot* den föreslagna ändringen, att det finns en dissenterlag och att de, som vilja befria sina barn från kristendomsundervisningen i statsskolorna, kunna utträda ur statskyrkan och således själfva sköta kristendomsundervisningen. Det har också af en inflytelserik talare i kammaren framhållits såsom säreget, att en del af dessa frikyrkligt sinnade icke gå ut ur statskyrkan och begagna sig af dissenterlagen. Ja, när de söka att vinna de ändringar, som skulle göra det möjligt att utan olägenhet taga det steget, sätter man sig alltid emot dessa ändringar. Gentemot den föregående talarens åsikt, att de böra gå ut ur statskyrkan, vill jag framhålla, att han då också borde vara med om den rättvisa åtgärden att befria dessa personer från skatt till den kyrka, som de i legalt hänseende icke kunna hafva vidare inflytande på.

Vidare har det också yrkats på friare bestämmelser med hänsyn till 3 § i dissenterlagen. Men då säger man alltid nej till det. Likaså, när man kommer med förslag om, att de, som utträdt ur statskyrkan, skulle få behålla sin rätt att ha något att säga med hänsyn till skolsaken, säges det nej. Då man nekar att gå med på de villkor och förslag till ändringar i lagen, som kunna göra det enligt min uppfattning rimligt för dem, som ha en från statskyrkan afvikande mening, att utträda därur, huru kunna de begära, att man ändå skall gå ut ur statskyrkan?

Vidare, med hänsyn till katekesen har utskottet redan i sin framställning erkänt, att den är på tok. Ty då utskottet säger, att det vill ha en annan katekes, har det därmed sagt, att den nuvarande är olämplig. Och utskottet är icke ensamt om denna mening. En af kammarens ledamöter, som visserligen icke i dag yttrat sig, säger om en afdelning i denna katekes: »Något orimligare än denna harang kan man icke tänka sig»; och han tillägger på ett annat ställe uttrycket: »Ett sådant plågoris åt barnens andliga människa». Oafsedt, att man kan ha olika mening i vissa lärofrågor, betyda uttryck sådana som dessa af ledande skolmän någonting. Det är ju fråga om att få barnen befriade från att läsa en bok, som är under denna dom. Den åtgärd, som utskottet föreslår i den s. k. andra punkten, är för öfrigt så litet ett steg i den riktning man bör gå, att jag icke

Ang. kristen-
domsundervis-
ningen i folk-
skolorna.

(Forts.)

förstår, huru någon skulle här behöfva vara så försiktig, och allra minst kan jag förstå, att herr biskop von Schéele, som eljest plägar vara så tillmötesgående, skall sätta sig emot denna lilla ändring till det bättre.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande att göra än om bifall till hvad utskottet här hemställt.

Herr Eriksson i Elgered: Gentemot folkskoleinspektör Johansson ber jag för min del att få säga, att, äfven om hvad kammarrens första tillfälliga utskott föreslår skulle vinna kamrarnes bifall och regeringen komma att på grund däraf utfärda en ny lärobok i stället för den nu använda katekesen, jag likväl icke tror, att med bibehållande af Luthers lilla katekes som lärobok och grund för undervisningen det skall vara möjligt att komma därhän, att alla föräldrar i vårt land gå in på, att barnen skola deltaga i katekesläsningen. Är detta mitt antagande riktigt — något, som jag tror, att jag har tämligen god erfarenhet om — följer däraf, att huru man än bär sig åt, måste man komma därhän, att våra barn få befriars därifrån. Nu säger herr biskopen, att han tycker, att det vore rent spel, om föräldrarne i stället trädde ut ur statskyrkan i enlighet med dissenterlagens bestämmelser. Herr Johansson anser emellertid, att det kan man icke gärna gå in på, så länge man har den dissenterlag, man nu har. Man får därför lof att skaffa sig en ny. Det ligger sålunda i fria fältet att få en sådan plan realiserad. Hvad biskopens yttrande angår, så går det nog an att klandra, att vi icke utträda ur statskyrkan, men det är *en* sak att klandra, *en annan* sak är, att vi icke efterkomma detta klander, utan så länge ställningen är sådan den är, stå vi fortfarande kvar på den punkt, vi befinna oss på. Att det i vårt land, när man räknar samman alla de frireligiösa samfunden, icke är så få, som därvidlag hysa en från statskyrkan afvikande uppfattning, är jag viss om, att biskopen lika väl som jag känner till.

Om nu så är, att de äro många och att de icke kunna utträda ur statskyrkan, och om verkligen den undervisning, som bedrifves med hänsyn särskildt till katekesen i folkskolorna, är en undervisning, som strider mot deras innersta öfvertygelse, så frågar jag: anser verkligen herr biskopen med sina frisinnade tendenser och grundsatser, att det kan gå i längden att påtvinga våra barn en religion, som hvarken de själfva ej heller föräldrarna tro på? Erfarenheten från det förflutna har visat, att religions-tvång i längden icke har gått, och erfarenheten har visat, att samvetsfriheten måste respekteras. Redan 1809 stadgades i regeringsformens § 16, att Konungen skall ingens samvete tvinga eller tvinga låta; och den heliga grundsats, som ligger bakom detta grundlagsbud, respekteras fortfarande. Särskildt har statskyrkan visat, att den förstår att visa tolerans genom att allt mera vidga

sitt område, så att personer kunna få inrymmas inom dess sköte, fastän de hysa en från kyrkan afvikande uppfattning. Men då så är, frågar jag: hvad är att göra? Då svarar herr biskopen: man skall taga med hela undervisningen i kristendom, icke blott i katekes, utan äfven i biblisk historia. Nej, herr biskop, det man kan vara med om, det vill man vara med om, och endast det, som man verkligen kan, vill man vara med om. Och det är särskildt vissa lärostycken i katekesen — jag hänvisar särskildt till 4:de hufvudstycket eller läran om döpelsen — i fråga om hvilka jag är viss om, att det är ganska många i vårt land, som ej kunna dela den uppfattning, som är uttalad i Luthers lilla katekes. Det finnes då ingen annan utväg än att varda befriade; och befrias man icke på laglig väg, så går man ändå fri på tvångsvägen, d. v. s. man säger helt enkelt: vi vilja ej, att barnen skola gå i skolan, utan vi taga hem dem. Sker detta, försummar ju staten en af sina viktigaste uppgifter och plikter, i det den ej blir i tillfälle att bibringa kostnadsfri undervisning åt dessa barn. Men att man skall deltaga i skatterna till statskyrkan och betala skolafgift utan att få barnen undervisade i skolan, kan icke vara rätt. Detta har äfven haft till följd, att åtminstone i den landsända, som jag är ifrån, ganska många präster ha börjat icke blott att befria barnen från att deltaga i kristendomsundervisningen, utan äfven att föräldrarna helt och hållet taga barnen från skolan, så att de ej alls komma att deltaga i undervisningen. Detta har skett till följd af den lag, som nu existerar. Jag frågar då: är det icke bättre, att lagen ändras och rättas och att § 38 i folkskolestadgan, såsom här är föreslaget, ändras så, att det blir möjligt för föräldrar att hålla sina barn i skolan, och att dessa slippa att deltaga i katekesläsningen? Herr Ivar Månsson ansåg, att barnen skulle få gå, när detta ämne förekom. Nej, det behöfs icke, ty det förekommer en afdelning af undervisningen, som heter tysta öfningar, och då kunna dessa barn skriva uppsatser, räkna o. d., under det att undervisning äger rum i katekes med de öfriga barnen. Huruvida det blir många, som komma att begagna sig därpå, lämnar jag därhän. Utskottets ärade ordförande tror, att det ej skulle vara många; han var rädd för, hurudant resultatet skulle bli, om det skulle bli många. Herr biskopen var äfven rädd. Jag kan tala om, att i det fallet är erfarenheten mycket olika. Mina barn — de voro ej mindre än sju stycken, och de flesta ha redan slutat skolan — blefvo af mig tillrådada att ej läsa katekes, men de gräto och jag måste gifva efter för deras gråt och finna mig i, att de läste den större katekesen, så att de, i stället för att draga sig undan, ha tvingat sig till att läsa katekesen. Jag medgifver, att det finnes barn, som kommit till det resultatet, att de förmått slippa ifrån läsningen, men icke är det alltid händelsen.

Ang. kristendomsundervisningen i folkskolorna.
(Forts.)

Ang. kristendomsundervisningen i folkskolorna.
(Forts.)

Herr talman! Då jag anser, att, huru man än ser saken, det är alldeles omöjligt att påtvinga barn en religionsundervisning, på hvilken hvarken barnen eller föräldrarna tro, och då det förslag till lösning af frågan, som här föreligger, är ett förslag af billighet och rättvisa, ber jag att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Herr von Schéele: Jag ber, att kammaren ville skänka mig blott ett par minuter till bemötande af hvad som nu senast blifvit sagdt.

Den siste talaren gjorde sig skyldig till flera missförstånd, men, hvad värre är, till ett bestämdt misstag genom påståendet, att jag skulle vara rädd. Nej, rädd är jag inte, icke ens för herr Halvar Eriksson.

Hvad åter vidkommer de nämnda missförstånden, så vädjar jag till honom själf och öfriga här närvarande, huruvida jag klandrat de personer, som icke trädde ut ur den svenska kyrkan, då jag fastmer beklagade, att vår dissenterlag är sådan, att ett så abnormt förhållande i viss mån däraf blifvit följden.

Hvad sedan beträffar hans opposition mot mina uttalanden rörande »barnalärans» afskiljande från kristendomsundervisningen för en del skolbarn, har jag uttryckligt angifvit såsom skälet härtill, att det vore oriktigt att på sådant sätt bryta sönder barnens kristendomsundervisning i folkskolan, ja, rent af omöjligt på grund af katekesens och bibelns inbördes förhållande till hvarandra. Redan i kristenhetens barndom befanns nödvändigt att hafva att tillgå och bruka en kort sammanfattning af kristendomens förnämsta lärostycken i ett slags katekes, såsom det i slutet af förra seklet i ett ryskt kloster gjorda dyrbara fyndet af *de tolf apostlarnes lära* ovedersägligt bevisar. Och nu skulle tillåtelse gifvas åt somliga af folkskolans lärjungar att gå hem eller gå ut och leka eller i skolsalen sysselsätta sig med tysta öfningar, då *trons artiklar* förekomme till inlärande!

Om det hade varit kristendomsundervisningen i dess helhet, som man velat frigifva i något vidsträcktare mån, än af vissa lagtolkare anses nu vara tillåtet, så hade det ju varit rim och reson i förslaget, och jag kunde måhända äfven varit med om att få den lagtolkning, jag anser för den rätta, fastslagen. Men hvad som nu verkligen föreslagits går icke för sig. Det, som man kallar katekes, är intet annat än ett försök att för en viss bildningsgrad sammanfatta hvad den heliga skrift i liffulla framställningar lär. När man då begagnar till ledtråd dessa kateketiska verk, beträffande hvilka ingen högre än jag skulle önska, att de blefve mera konkreta och praktiska, bör man oupphörligt belysa dem ur bibeln och den heliga historien, och jag undrar, om det skall finnas många folkskolelärare i vårt land, som ej göra så.

Och hvad skulle då ej de barn förlora äfven i rent bibliskt hänseende, hvilka icke finge vara med härom?

Jag kan således ej i den form, förslaget har, vara med om det. En af de motionärer, som gjort den framställning, hvilken ligger till grund för denna utskottets hemställan, har ju själf förklarat, att ifall herr Bergs motion förut varit väckt, hade den ifrågavarande motionen aldrig framkommit. Däri ligger ett medgifvande, att vi böra koncentrera vår styrka på att få en passande barnalära, som med lif och kraft ansluter sig till den heliga skrift, men icke söka på detta sätt få sönndradt, hvad som *ej kan* skiljas åt.

Herr talman! Jag vidhåller min anslutning till herr Ivar Månssons yrkande.

Herr Hammarlund: Man har här under debatten gifvit sig ut på de stora vidderna. Jag skall be att få återföra frågan till det mycket ringa omfång, som den enligt min mening i verkligheten har.

Striden gäller här det mellersta stycket i utskottets kläm, och hvad innebär då utskottets förslag? Jo, så vidt jag kan finna, ingenting annat än att gifva skolråden en i någon ringa mån utvidgad makt. Detta är innebörden i detta stycke och icke något annat.

Såsom det nu är, hafva de, som utträdt ur statskyrkan, rätt att begära, att deras barn erhålla befrielse från religionsundervisningen i folkskolan. Men det finns ju i vårt land många dissenter, som *icke* hafva utträdt ur statskyrkan, utan stå kvar i densamma, och de hafva ej någon sådan rätt. Hvad vill då utskottet här? Jo, att skolrådet må äga medgifva sådana föräldrar, som omfatta annan kristen lärouppfattning än den evangelisk-lutherska och själfva draga försorg om sina barns undervisning i den kristna tros- och sedeläran, rätt att för sina barn erhålla befrielse från folkskolans undervisning i katekes. Utskottet vill, att skolrådet skall äga *rätt* att medgifva dem en sådan befrielse, men utskottets förslag innebär icke alls någon som helst rättighet för föräldrar att ovillkorligt hålla på en sådan befrielse. Det må bero på skolrådet att, ifall det efter vederbörlig pröfning finner skäl därtill, medgifva en dylik befrielse.

För min del tror jag, att skolråden skola använda en dylik utvidgad makt på ett rätt sätt; och jag tror äfven, att det i vissa fall vore mycket nyttigt, att skolråden hade en sådan rätt, som här blifvit ifrågasatt. Detta kunde leda till att åtskilliga förskolan menliga konflikter kunde förebyggas. Under sådana förhållanden kan jag icke finna någon som helst fara i att gifva skolrådet en sådan utsträckt makt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. kristendomsundervisningen i folkskolorna.

(Forts.)

Ang. kristen-
domsundervis-
ningen i folk-
skolorna.

(Forts.)

Herr K. G. Karlsson i Göteborg instämde häruti.

Friherre Barnekow: Då jag läste denna andra punkt, tänkte jag inom mig: det var väl, att denna fråga blifvit löst i den riktningen. Ty, mina herrar, därigenom blir icke något annat i lag föreskrifvet, än som redan faktiskt äger rum. Ty många skolråd ha redan funnit sig absolut nödsakade att medgifva den ifrågavarande befrielsen från katekesundervisningen. Jag talar af praktisk erfarenhet, såsom varande fyratioårig skolrådsledamot inom den församling, jag tillhör, och där det råder mycket stor lifaktighet på det religiösa området. Vi ha där haft en svår strid just angående detta, och vi ha ej kunnat annat än i strid med lagen medgifva denna befrielse. Ty eljest hade föräldrarna rent af tagit sina barn ur skolan. Ja, säger man, då hade man ju rätt att med våld taga barnen från föräldrarna. Det har i vår församling icke ett fåtal, utan många gånger varit fråga om huru man skulle tillämpa denna rätt. Man har stannat vid att ej våga tillämpa den, utan man har sökt att på öfvertygelsens väg så godt sig göra lät förmå föräldrarna att gifva efter. I närvarande stund är det frid i församlingen uti detta afseende, just därför att vi ej vidtagit dessa lagliga åtgärder, utan i strid mot lagen måst medgifva, att barnen icke ovillkorligen skulle erhålla undervisning i katekes. Detta är således något, som på många ställen redan har måst tillämpas, och jag skulle med glädje hälsa, om det äfven blefve i lag medgifvet.

Nu är det visserligen sant, att en talare har sagt, att man skall vänta, tills dissenterlagen blifvit ändrad, så att här ifrågavarande personer få rätt att utträda ur statskyrkan. Men, mina herrar, huru länge skola vi då få vänta? Vi ha haft den frågan före vid Riksdagen i år, och vi ha sett, hvad resultatet blef. Vi ha ju kyrkomöte i år, och på grund af den erfarenhet, som jag har om arbetet där, tror jag, att det är ofantligt liten sannolikhet för att en sådan lag skulle gå igenom. Och sedan dröjer det fem år till nästa kyrkomöte. Jag tror knappast, att man bör vänta på inträdet af en sådan förändring. Och det är därför, jag med glädje hälsat det nu föreliggande förslaget, som, därest det bifalles, skall göra det möjligt för skolråd att medgifva den här ifrågasatta rättigheten utan att behöfva känna sig såsom lagbrytare. Ty, mina herrar, ett skolråd står ofta i förevarande fall inför sådana förhållanden, att det är svårt att reda sig ur dem. Jag har, såsom mångårig skolrådsledamot, erfarenhet härom, så att jag känner svårigheterna. Man må kalla de personer, som fordra denna åtgärd, hvarom här är fråga, för fantaster eller dylikt, men erfarenheten borde lärt oss, att på det religiösa området bör finnas frihet och icke tvång.

Det är af dessa skäl, som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr von Schéele: Jag beklagar, herr talman, att jag icke fått något svar på hvad jag yttrat. Jag skall emellertid icke göra mig skyldig till samma fel, utan svara på hvad här verkligen sagts.

Ang. kristendomsundervisningen i folkskolorna.

(Forts.)

Man har sagt, att det vore lyckligt att få legaliseradt något, som flerstädes redan sker och öfverallt borde ske. Jag anser det emellertid mindre lyckligt, om på annat sätt, än nu är fallet, sanktionerades ett förhållande, som vi väl alla önska måtte snarast möjligt blifva förändradt, jag menar den hos oss — så vidt jag vet, allenastående — förefintliga dubbelställningen i kyrkligt afseende. Ty det, som sker och bör ske i denna väg, har enligt min mening tillräcklig laglig grund. Jag undrar just, hvem som med hopp om framgång skulle öfverklaga ett skolråds tillvägagående på det sätt, som jag själf såsom skolrådsordförande och andra i samma egenskap gjort. Jag är öfvertygad, att bestämmelserna om främmande trosbekännare härutinnan kunna fattas så vidsträckt, att därunder hänföras icke blott de, som lagligen utträdt ur kyrkan, utan äfven sådana, som offentligt gifvit till känna en från den evangelisk-lutherska lärouppfattningen afvikande mening i religiöst hänseende.

Herr Johansson i Jönköping: Herr talman, mina herrar! Den uppfattning, som herr biskop von Schéele nyss uttalade, har jag hört uttalas förut, men jag har icke från något håll fått riktigheten af en sådan uppfattning bestyrkt. Naturligtvis måste jag säga, att om det är så, att nu gällande bestämmelser åt skolråden inrymma en så vidsträckt rätt, som herr biskop von Schéele påstod, då är den föreslagna lagbestämmelsen öfverflödlig. Men jag vågar vädja till denna kammars lagfarna ledamöter, huruvida en sådan uppfattning verkligen äger stöd i gällande författningar. För min del har jag icke kunnat finna, att skolråden äga lagligt stöd för ett sådant förfarande, hvarom här är fråga. Utskottet har icke heller funnit det. Jag har talat vid ledande skolmyndighetspersoner här i landet om saken, och de ha samma uppfattning, som utskottet och jag haft. Det är för att bereda åt skolråden en sådan *laglig* rätt i föreliggande hänseende, som utskottet gjort sin hemställan i andra punkten.

Ett ord ber jag få tillägga gentemot herr biskop von Schéele. Herr biskopen sade nyss, att det är en oresonlighet — så tror jag orden föllo — att föreslå en sådan bestämmelse, som utskottet här gjort. Den skulle innebära ett sönderbrytande af religionsundervisningen, till följderna högst vådligt. Jag vill blott gentemot detta uttalande peka på det faktum, att den ifrågasatta anordningen i praktiken icke visat sig medföra verkliga faror eller olägenheter. Utskottet har i sitt betänkande icke yttrat sig om, huru de barn, som skulle komma att befrias från kristendomsundervisningen i folkskolorna, skulle tillbringa den lediga tid,

Ang. kristendomsundervisningen i folkskolorna.
(Forts.)

som därigenom uppstode. Af egen erfarenhet vet jag emellertid, att med litet god vilja är det ganska lätt att komma ifrån de praktiska svårigheter, som ett ordnande af saken, på sätt utskottet föreslagit, skulle medföra. Jag tror således, att dessa svårigheter icke äro af någon större betydelse.

Fortfarande håller jag på, att skolråden behöfva en sådan rätt, som utskottet föreslagit kammaren att, i hvad på den ankommer, gifva desamma. Utskottet har härvid utgått från den uppfattningen, att skolråden icke på grund af nu gällande författningar på detta område ha en sådan rätt. I *sak* äro på visst sätt utskottet och biskop von Schéele ense, nämligen, att skolråden *böra ha* den rätten. Frågan är blott, huruvida de *redan* ha den eller icke. Utskottet menar — och jag tror, att det är den riktigaste meningen — att de *icke* för närvarande ha densamma, men att det vore skäl att gifva den åt dem på det sätt, i betänkandet säges. Då äfven jag hyser denna uppfattning, ber jag att fortfarande få yrka bifall till utskottets hemställan oförändrad.

Härmed var öfverläggningen afslutad. Därunder hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan och dels bifall till det af herr Månsson under öfverläggningen framställda yrkandet. Herr talmannen, som nu framställde propositioner å dessa yrkanden, fann den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller första tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 33, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det af herr Månsson under öfverläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen utföll med 129 ja mot 65 nej; och hade alltså utskottets hemställan bifallits af kammaren.

Jämlikt 63 § riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag ur protokollet delgifvas Första Kammaren.

§ 5.

Efter föredragning häruppå af Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 34, i anledning af väckt motion angående skrifvelse till Konungen om införande i folkskolor och elementarläroverk af undervisning i skogsvård m. m., begärdes ordet af motionären

*Ang.
införande i
folkskolor och
elementar-
läroverk af
undervisning
i skogsvård
m. m.*

Herr Burén, som anförde: Jag kan icke underlåta att uttala min tacksamhet för den välvilliga uppmärksamhet, utskottet ägnat min motion. Men jag skall i alla fall be att, fastän tiden är långt framskriden, få göra några små erinringar mot den motivering, som föregår utskottets hemställan.

Utskottet säger, bland annat, att »skogsågare icke heller alltid torde vara villiga att öfverlämna arbetet med kulturer och andra föryngringsarbeten åt oerfarna personer».

Jag har förutsatt i min motion, att dessa kulturarbeten skulle försiggå under sakkunnig ledning, och i sådant fall är jag fullkomligt öfvertygad om, att hvilken skogsågare som helst tacksamst skulle mottaga det tillskott i arbetskraft, som skulle beredas genom dessa »oerfarna personer».

Vidare säger utskottet: »För de trakter däremot — och sådana finnas nog flerstädes — där praktisk undervisning kan utan olägenhet meddelas rörande skogens rätta vård, torde hvad folkskolan beträffar sådan undervisning lämpligast kunna anordnas af skolråden efter medgifvande af vederbörande folkskoleinspektör och domkapitel, och detta utan att särskilda bestämmelser behöfva införas i gällande folkskolestadga». Men det är just dessa »särskilda bestämmelser», som jag önskade skulle blifva införda i gällande folkskolestadga för att få något *system* i denna undervisning och praktisk tillämpning af densamma. Och det är från *den* synpunkten sedt, som jag har hoppats, att utskottet, äfven om det funnit motionen vara för vidt omfattande, velat tillmötesgå *syftet* med densamma genom att göra någon modifikation däri och komma till annat resultat än blott ett afstyrkande af densamma.

Jag skall bedja, herr talman, att till hvad jag nu sagt endast få tillägga, att jag hoppas, att denna sak skall komma fram igen och att den, så att säga, fallit framåt. Ty min uppfattning är den, att tvångslagar skapa icke intresse för skogsvård, utan ju mera man kan bygga på öfvertygelsen om behovet af god skogsvård, desto lyckligare tror jag det vara både för land och folk.

Jag har icke något yrkande att göra.

Herr Lindhagen: Jag kan icke underlåta att äfven för min del uttala, att jag delar den uppfattningen, att motionärens

Ang.
införande i
folkskolor och
elementar-
läroverk af
undervisning
i skogsvård
m. m.

(Forts.)

förslag är utomordentligt viktigt. Och jag har sällan läst en motion, som på så få rader röjer en så vid och framsynt blick på en viktig fråga, på samma gång den är affattad i en så konstnärlig form.

Nu synes emellertid utskottet hålla före, att motionären för mycket rört sig i det blå, hvarför utskottet tydligen velat föra saken ned till hvad utskottet anser vara verklighetens mark.

Utskottet har sålunda först nyktert framhållit »önskvärheten af skogsvård» och vidare instämt i motionärens uppfattning, att undervisning, synnerligast »praktisk» sådan, borde anordnas i hithörande ämnen. Och när utskottet sedan säger, att det icke bör vara någon obligatorisk undervisning, utan att det är lämpligare, att den »på frivillighetens väg anordnas af skolråden efter medgifvande af vederbörande folkskoleinspektör och domkapitel», då har utskottet verkligen fört frågan riktigt ned i stoffet.

Jag tror för min del, att, om man skall kunna vinna något afsevärdt resultat i det syfte motionären angifvit, måste man i författningarne införa bestämmelser därom, att det skall vara obligatorisk undervisning i skogsvård, hvilket ju icke behöfver betyda, att den skall införas såsom obligatorisk för alla skolor, utan endast tillsvidare i de fall, där det lämpligen kan äga rum. Att helt och hållet öfverlämna saken åt skolrådets fria vilja leder gifvetvis till, att man därigenom kommer att fördröja saken längre än hvad eljest skulle behöfva ske. Jag tror, att motionärens förslag äfven ur praktisk synpunkt är fullt riktigt och väl motiveradt för främjande af det storslagna syfte, som han vill vinna.

För min del hade jag därför verkligen helst sett, att utskottet gått något längre och gifvit ett kraftigare erkännande åt motionen genom att förorda en skrifvelse i motionens syfte. Men då motionären själf icke velat gå så långt, har jag naturligtvis heller icke något yrkande i det afseendet att framställa, utan får jag endast, med beklagande af den negativa ståndpunkt, utskottet intagit, uttala mina stora sympatier för denna vackra motion i denna stora och viktiga fråga.

Herr Ström i Transtrand: Herr talman, mina herrar! Utskottet har, såsom här också erkänts både af motionären och den siste ärade talaren, ställt sig mycket vänligt gentemot motionen och därför uttalat som sin åsikt önskvärheten af sådan undervisnings införande åtminstone i folkskolorna, och därvid särskildt betonat, att denna undervisning bör vara *praktisk*. Därmed menar man då naturligtvis, att man ute i naturen skall få praktisera saken, så att det icke blott blir fråga om att i böcker läsa om, huru skogsplantering och skogsvård skall äga rum.

Med tanken särskildt fäst därpå har utskottet ansett, att det skulle vara olämpligt att i *skolstadgan* införa bestämmelser om

obligatorisk undervisning i detta fall, enär många skolor finnas, som icke hafva lämpliga fält, hvarpå sådan undervisning bör meddelas. Ty om icke skogar finnas på nära håll, är det mycket svårt, för att icke säga omöjligt, att bereda barnen tillfälle att på ort och ställe få praktiskt utföra skogsplantering m. m.

Det är således, som utskottet också särskildt betonat det *obligatoriska* införandet i skolstadgan af bestämmelser i detta syfte, som utskottet icke kunnat tillstyrka. Ty om sådana bestämmelser skulle införas, skulle de naturligtvis gälla *alla* skolor, öfver hufvud taget. Att däremot i skolstadgan införa bestämmelser, som skulle gälla endast *en del* skolor, har icke synts vara lämpligt. Då det dessutom är bekant, att åtskilliga skolråd redan nu vidtagit åtgärder i detta syfte, ungefärligen i den omfattning, som dylik undervisning, åtminstone hvad folkskolorna beträffar, borde meddelas, har utskottet funnit det vara olämpligt att föreslå några särskilda bestämmelser, utan ansett, att saken kan öfverlämnas åt skolråden.

Huruvida någon mera positiv framställning, än utskottet här gjort, till stöd för motionärens önskemål kunnat komma i fråga, kan jag icke nu säga. Men säkert är, att utskottets samtliga medlemmar i så fall icke skulle varit ovilliga att biträda ett lagförslag, som kunde göra så mycket som möjligt för att hos de unge väcka intresse för skogsvård.

Såsom motionären nu formulerat sin framställning och på de skäl utskottet anfört, tager jag mig friheten yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Härefter förelåg till afgörande statsutskottets utlåtande n:o 12, angående Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra, tredje, fjärde, femte, sjätte, sjunde, åttonde och nionde hufvudtitlarna gjorda framställningar om anslag för beredande af dyrtidstillägg för år 1903 åt en del tjänstemän och betjänte m. m.

Om dyrtidstillägg åt en del tjänstemän och betjänte m. m.

I den af Kungl. Maj:t till Riksdagen aflättna propositionen angående statsverkets tillstånd och behof hade Kungl. Maj:t föreslagit, att, till beredande, i enlighet med de i statsrådsprotokollet öfver finansärenden den 12 sistlidne januari angifna grunder, af dyrtidstillägg för innevarande år åt en del tjänstemän och betjänte, å extra stat för år 1904 måtte anvisas såsom förslagsanslag under:

<i>Om dyrtids-</i>	andra hufvudtiteln (punkt 17:o)	kronor	63,000: —
<i>tillägg åt en</i>	tredje » (» 12:o)	»	4,200: —
<i>del tjänstemän</i>	fjärde » (» 45:o)	»	15,000: —
<i>och betjänte</i>	femte » (» 49:o)	»	120,000: —
<i>m. m.</i>	sjätte » (» 39:o)	»	900,000: —
(Forts.)	sjunde » (» 21:o)	»	200,088: —
	åttonde » (» 123:o)	»	450,000: —
	nionde » (» 37:o)	»	85,000: —

Summa kronor 1,837,288: —

Tillika hade Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under femte hufvudtiteln, punkten 50:o, föreslagit Riksdagen medgifva, att dyrtidstillägg i enlighet med samma grunder måtte för innevarande år utgå till tjänstemän och vaktmästare vid flottans pensionskassa.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehåft en af justitieombudsmannen i dennes ämbetsberättelse (sid. 57) gjord framställning, att Riksdagen, under förutsättning att dyrtidstillägg innevarande år beviljades statens ämbets- och tjänstemän, måtte tillerkänna enahanda förmån jämväl åt tjänstemännen i justitieombudsmansexpeditionen.

Utskottet hemställde:

I) att Riksdagen, i anledning af hvad Kungl. Maj:t under 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 och 9 hufvudtitlarne föreslagit i fråga om beviljande af anslag till dyrtidstillägg, måtte, för beredande af dyrtidstillägg för innevarande år åt en del tjänstemän och betjänte inom de olika departementen jämte därtill hörande ämbetsverk, kårer och stater, under nedannämnda hufvudtitlar på extra stat för år 1904 anvisa särskilda förslagsanslag till följande belopp, nämligen:

under andra hufvudtiteln	kronor	63,000: —
» tredje »	»	4,200: —
» fjärde »	»	15,000: —
» femte »	»	120,000: —
» sjätte »	»	900,000: —
» sjunde »	»	200,000: —
» åttonde »	»	450,000: —
» nionde »	»	85,000: —

att utbetalas med iakttagande, att för beräkning af dyrtidstillägg skulle gälla följande grunder:

1:o Dyrtidstillägg utgår med tio procent å kontant aflöning, dock icke i något fall med högre belopp än 500 kronor.

2:o) Från åtnjutande af dyrtidstillägg undantagas:

a) de tjänstemän och betjänte, i hvilkas aflöning ingår bostads- eller boställsförmån in natura;

b) de tjänstemän, hvilkas aflöningsförmåner af statstjänst för innevarande år uppgå till högre belopp än 7,000 kronor;

c) de tjänstemän och betjänte, hvilkas sammanlagda inkomster af arbete, dyrtidstillägget oberäknadt, år 1902 af vederbörande taxeringsmyndigheter uppskattats till högre belopp än 7,000 kronor;

d) de tjänstemän och betjänte, hvilkas aflöningsförmåner vid 1901 eller 1902 årens riksdagar ny- eller omreglerats efter andra grunder än dem, som följts vid de äldre staternas fastställande.

3:o Dyrtidstillägg må allenast tilläggas tjänstemän och betjänte, hvilkas aflöning blifvit af Konung och Riksdag till siffran bestämd eller eljest utgår efter af Riksdagen pröfvade grunder.

4:o Dyrtidstillägg beräknas endast å aflöningsförmåner, hvilka utgå af statsmedel. Där aflöning bestrides dels af statsmedel, dels ock af andra medel, beräknas dyrtidstillägg endast å den del däraf, som utgår af statsmedel, dock att åt lärare och tjänstemän vid universiteten och lärare vid allmänna läroverken, i hvilkas aflöning ingå jämväl andra medel än statsmedel, dyrtidstillägg må beräknas å hela det belopp, hvartill aflöningen blifvit, på sätt i nästföregående moment sägs, bestämd att minst uppgå.

5:o Dyrtidstillägg beräknas å följande slag af aflöningsförmåner:

lön;

tjänstgöringspenningar, däri inberäknadt häradskrifvare tillkommande tillägg till deras fasta tjänstgöringspenningar;

kontant bostads- och inkvarteringsersättning;

arfvode;

beklädnadsersättning vid flottan;

med lön likställdt lönetillägg; samt

dagaflöning vid flottan.

6:o Dyrtidstillägg till den, som af statens medel åtnjuter lön eller arfvode för två eller flera befattningar, utgår endast för en af dessa, nämligen för den, som medför högsta aflöningen, eller, därest denna på mer än ett ställe är lika, för den af dem, till hvilken han först blifvit befordrad; samt

7:o Dyrtidstillägget anses tillhöra lönen.

II) att dyrtidstillägg i enlighet med de af utskottet föreslagna grunder jämväl måtte för innevarande år utgå till tjänstemän och vaktmästare vid flottans pensionskassa;

III) att, i anledning af hvad justitieombudsmannen föreslagit, Riksdagen måtte, för beredande af dyrtidstillägg enligt ofvanstående grunder åt tjänstemännen vid justitieombudsmansexpeditionen, för år 1903 anvisa ett belopp af 850 kronor, att utbetalas af riksgäldskontoret,

*Om dyrtids-
tillägg åt en
del tjänstemän
och betjänte
m. m.*

(Forts.)

Om dyrtids-
tillägg åt en
del tjänstemän
och betjänte
m. m.
(Forts.)

Vid utlåtandet var fogad reservation af herrar vice tal-
mannen *Pehrson, Persson* i Tällberg, *Sjö, Andersson* i Västra Nöb-
belöf, *Persson* i Stallerhult, *Petersson* i Påboda, *Boström, Odqvist,*
Olsson i Fläsbro, *Johansson* i Aflösa, *Åkesson* och *Hammar skjöld,*
hvilka föreslagit:

I) att Riksdagen, i anledning af hvad Kungl. Maj:t under
2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 och 9 hufvudtitlarne föreslagit i fråga om be-
viljande af anslag till dyrtidstillägg, måtte för beredande af dyrtid-
stillägg för innevarande år åt en del tjänstemän och betjänte
inom de olika departementen jämte därtill hörande ämbetsverk,
kårer och stater, under nedannämnda hufvudtitlar på extra stat
för år 1904 anvisa särskilda förslagsanslag till följande belopp,
nämligen:

under andra hufvudtiteln	kronor	12,500: —
» tredje	»	2,400: —
» fjärde	»	9,500: —
» femte	»	112,000: —
» sjätte	»	818,700: —
» sjunde	»	162,000: —
» åttonde	»	321,500: —
» nionde	»	61,900: —

att utbetalas med iakttagande, att för beräkning af dyrtidstillägg
skulle gälla följande grunder:

1:o Dyrtidstillägg utgår med tio procent å kontant aflöning,
dock icke i något fall med högre belopp än 300 kronor.

2:o Från åtnjutande af dyrtidstillägg undantagas:

a) de tjänstemän och betjänte, i hvilkas aflöning ingår bo-
stads- eller boställsförmån in natura;

b) de tjänstemän, hvilkas aflöningsförmåner af statstjänst för
innevarande år uppgå till högre belopp än 5,000 kronor;

c) de tjänstemän och betjänte, hvilkas sammanlagda inkom-
ster af arbete, dyrtidstillägget oberäknadt, år 1902 af vederbö-
rande taxeringsmyndigheter uppskattats till högre belopp än
5,000 kronor;

d) — — — — —

— — flottans pensionskassa.

III) att, i anledning af hvad justitieombudsmannen föresla-
git, Riksdagen måtte, för beredande af dyrtidstillägg enligt ofvan-
stående grunder åt tjänstemännen vid justitieombudsmansexpe-
ditionen, för år 1903 anvisa ett belopp af 600 kronor, att utbe-
talas af riksgäldskontoret.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet på begäran
lämnades till:

Herr Sjö, som anförde: Det är nu fjärde gången, som

Kungl. Maj:t för Riksdagen framlägger ett förslag om beviljande af dyrtidstillägg åt statens ämbets- och tjänstemän. Första gången ett dylikt förslag framkom var år 1900, då såväl Första som Andra Kammaren afslog den gjorda framställningen. År 1901 bifölls förslaget härom af Första Kammaren och afslogs af Andra Kammaren, men bifölls i den gemensamma voteringen, och på samma sätt gick det vid sistlidna års riksdag, då den likväl vid första behandlingen i voteringen utföll så i denna kammare, att 140 röster voro emot och 73 röster för beviljandet af dyrtidstillägg, d. v. s. att ungefär två tredjedelar af Kammarens ledamöter voro emot, en tredjedel för denna sak. Med hänsyn till dessa röstsiffror inom Andra Kammaren hade man haft rätt att förvänta, att Kammarens reservanter inom utskottet skulle hafva hållit på den åsikt, som då uttalades af Kammarens majoritet, och att de således äfven i år skulle hafva hemställt om afslag på den Kungl. propositionen. Detta hafva de emellertid icke gjort, utan velat ställa sig mera moderat nu, än under de föregående åren, på det att de lägst aflönade statstjänarne skulle få bibehålla sina tio procent dyrtidstillägg. I fall Riksdagen afslår Kungl. Maj:ts proposition i ämnet och bifaller reservanternas förslag, skulle ju statstjänstemän med ända upp till 3,000 kronor i årlig lön få tio procent i dyrtidstillägg eller löneförbättring, såsom under nästföregående år var fallet, och tjänstemän med löner mellan 3,000 och 5,000 kronor skulle få 300 kronors tillägg. Hvad beträffar de statstjänare, som hafva öfver 5,000 kronor i årlig lön, har man ansett, att de under dessa visserligen ekonomiskt bekymmersamma tider skulle kunna reda sig utan någon löneförbättring. Lyckligast tror jag det hafva varit, om Kungl. Maj:t alls icke framkommit med detta förslag under dessa svåra och brydsamma tider, som för det närvarande äro rådande för vår modernärings idkare, hvilka under sistlidet år hafva fått sin skörd till stor del förstörd och på grund däraf lida icke så litet ekonomiskt betryck. Man hade därför, säger jag, trott det vara lyckligast, om vi icke nu i år fått mottaga denna kungl. proposition. Men vi veta ju, att vår konung, som är en vänsäll och god monark, vill alla sina undersåtars väl samt att i synnerhet hans ämbets- och tjänstemän skola känna sig väl till freds under utöfningen af sina befattningar, och därför har Kungl. Maj:t äfven i år, liksom under de närmast föregående åren, till Riksdagen öfverlämnat en framställning om beredande af dyrtidstillägg åt dessa ämbets- och tjänstemän. Riksdagen har nu emellertid sin pröfningsrätt rörande detta såväl som andra af Kungl. Maj:t äskade anslag; och när vi nu på det bästa och samvetsgrannaste sätt pröfvat och undersökt det rätta eller orätta i det af Kungl. Maj:t begärda anslaget, så tror jag, att man icke med fog kan klandra reservanternas för det att de, såsom nu skett, gått en medelväg, och det är därför, som jag, herr

Om dyrtidstillägg åt en del tjänstemän och betjante m. m.

(Forts.)

*Om dyrtids-
tillägg åt en
del tjänstemän
och betjänte
m. m.*

(Forts.)

talman, hemställer om bifall till reservanternas förslag och afslag på utskottets framställning.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Meyer: För min del vill jag icke på något sätt klandra reservanternas, så mycket mindre som de nu hafva gått längre än under föregående år; men då jag i allt fall icke kan finna mig belåten med det resultat, till hvilket de kommit, skall jag be att helt kort få angifva mina skäl därför.

Det är riktigt, att, såsom här nyss framhållits, den ekonomiska ställningen i landet för närvarande är mindre god, och denna omständighet har, såsom för öfrigt alltid är fallet, fört med sig, att alla de, hvilka äro beroende af konjunkturerna, fått se sina inkomster förminskas. Men med dessa personer är ju förhållandet, att de under dåliga år få något mindre inkomster och i stället under de goda åren så mycket större sådana, och då få de dåliga och de goda åren taga ut hvarandra, hvarigenom dessa personer kunna få sin budget att gå ihop. Annorlunda är förhållandet med statens ämbets- och tjänstemän, hvilkas löner ju äro till beloppet fixerade, för dem äro i fråga om inkomster alla åren lika. Beträffande dem gäller nu frågan, huruvida de dåliga tiderna hafva medfört för dem några billigare lefnadskostnader eller ej. Och jag tror då, att alla äro ense med mig däri, att så icke är fallet. Tvärtom vill det synas, som om lefnadskostnaderna blifva nästan för hvarje dag allt högre och högre. Det är alltså behovet af dyrtidstillägg för dessa ämbets- och tjänstemän, om hvilka här är fråga, som bör vara afgörande, och detta behof är precis detsamma i år som i fjol och föregående år, då Riksdagen beviljade dessa dyrtidstillägg.

Det är ett faktum, att Riksdagen beviljat dessa dyrtidstillägg. Och det är också ett faktum, att, om också Riksdagen kallat dessa tillägg för dyrtidstillägg, desamma dock i själfva verket *icke* varit, hvad man i vanliga fall kallar dyrtidstillägg. Det har tvärtom framgått af de beslut, som Riksdagen fattat, att Riksdagen med dessa tillägg afsett en tillfällig löneförbättring, intill dess tjänstemännens löner blifvit definitivt omreglerade. En omreglering behöfver icke under alla förhållanden vara liktydig med löneförbättring, men i 99 fall af 100 äro dock löne-reglering och löneförbättring detsamma. De ämbets- och tjänstemän, som under de senaste åren fått sina löner reglerade, tilldelar riksdagen icke vidare några dyrtidstillägg, och detta bevisar ytterligare riktigheten af mitt påstående, att dessa tillägg *icke* äro dyrtidstillägg, utan tillfällig löneförbättring och varit afsedda att utgå, intill dess lönerna blifvit reglerade. Och om Riksdagen nu, tvärt emot hvad den gjort de senaste åren, icke skulle vilja tillerkänna ämbets- och tjänstemän dessa s. k. löne-tillägg, är jag fullt förvissad om att de skola känna sig kränkta

i sin goda rätt, och jag tror knappast, att man skulle kunna bestrida, att så vore förhållandet.

Med anledning häraf skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Om dyrtids-
tillägg åt en
del tjänstemän
och betjänte
m. m.*

(Forts.)

Herr Nilsson i Skärhus: Herr talman! För min del anser jag, att äfven den löneförbättring, som nu blifvit af reservanterna tillerkänd dessa tjänstemän, är för stor. Jag för min del skulle hafva velat gå längre ned än till 5,000 kronor, helst skulle jag velat yrka afslag på hela detta lönetillägg. Men då ingen utsikt finnes att få igenom ett sådant förslag, men det däremot kan vara någon utsikt att få stanna vid reservanternas förslag, skall jag be att få yrka bifall till hvad reservanterna föreslagit.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen framställt propositioner å de därunder gjorda yrkan- dena, afslog kammaren utskottets hemställan och biföll den af herr vice talmannen Pehrson med flere afgifna, vid förevarande utlåtande fogade reservationen.

§ 7.

Efter föredragning häruppå af statsutskottets utlåtande n:o 64, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af medel till bestridande af återstående kostnaden för utgifvande af en statistisk handbok öfver Sverige, begärdes ordet af

Herr Hedlund, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet, då detta ärende föredrages, för att i all korthet afgifva en protest.

Då ärendet i dag föredrogs i Första Kammaren, uppträdde där en talare i framskjuten och ansvarsfull ställning och afgaf ett referat öfver det sätt, hvarpå den litterära utvecklingen i vårt land under senare hälften af det gångna århundradet blifvit framställd i denna statistiska handbok. Den framställning denne talare gaf af bokens korta redogörelse därför var sådan, att man fick det intrycket, att man hade för sig å ena sidan ett skamligt upphöjande och å andra sidan ett skamligt nedsättande, en ur litterär partisynpunkt skrifven pamflett. Detta talarens omdöme, detta hans referat hälsades af kammaren med högljudda bifallsrop och instämmanden. Nu skulle jag vilja be dem af Andra Kammarens ledamöter, som äro intresserade af sådana saker, att själfva gå igenom denna skildring i berörda statistiska handbok öfver Sverige och se efter, i hvad mån framställningen öfverensstämmer med sanningen. Det är en ung litteraturforskare, som affattat framställningen. Och han har helt lugnt och ob-

jektivt delat ifrågavarande tidsskede i trenne afdelningar: en rent idealistisk riktning med Viktor Rydberg såsom representant; sedan en realistisk riktning med Strindberg som hufvudman; och slutligen — med precis lika opartisk belysning — en nyare, mot den realistiska reaktionär riktning med Verner von Heidenstam såsom hufvudman. Det är egentligen de loford, som be- ståts den mellanliggande författaren, som väckt talarens harm. Det såges om Strindberg, att han skrivit en följd af snillrika berättelser och vidare att han är den främste af våra dramatiska författare, hvilket väl icke är för mycket sagdt om »Mäster Olofs» författare. Om den föregående riktningens representant har han karakteriserande, erkännande omdömen, liksom om den tredje riktningens hufvudman. Talaren slutade med en vädjan till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet att se till, att dylika snedvridna, af en litterär fackförening åstadkomna framställningar icke måtte spridas till utlandet, utan att man måtte sörja för en mera korrekt framställning.

Det sista är särskildt anledningen, hvarför jag gripit till ordet. Jag har velat gifva uttryck åt en helt annan uppfattning, hvilken är den, att sådana svåra beskyllningar, som af den nämnde talaren riktats mot författaren af denna afdelning i den statistiska handboken, äro kränkande och orättvisa, partiska i hög grad och förtjänta af en protest, som jag härmed ber att få afgifva.

För öfrigt har jag intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr *Granlund* instämde häruti.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Slutligen föredrogos hvart för sig och blefvo af kammaren godkända statsutskottets utlåtanden:

n:o 65, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter arbetaren Per Nilsson från Ströms socken af Jämtlands län;

n:o 66, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition i fråga om användande under år 1904 af behållning å ett på extra stat för år 1902 anvisadt anslag till åtgärder för att befrämja tillgodogörandet af den i landets torfmossar befintliga bränsletillgång m. m.;

n:o 67, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående disposition af hufvudgården till förra skvadronschefsbostället Vän-

gen n:o 1 i Jämtlands län för anordnande af en uppfödning-
anstalt för afvelshingstar;

n:o 68, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående
inrättande af en ny skogsskola i Norrland;

n:o 69, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående
försäljning till Södermanlands läns landsting af ett jordområde
om 41,3 ar från kronohemmanen Gredby n:is 1 och 2 i nämnda
län;

n:o 70, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående
öfverlåtande till landtförsvaret af vissa delar af indragna militie-
bostället Broby n:o 1 i Södermanlands län;

n:o 71, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående
öfverlåtelse till landtförsvaret af f. d. kronofogdebostället Lilla
Köpinge n:o 12, ett mantal, i Malmöhus län m. m.; och

n:o 72, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående
ägo byte med Karlskrona stad.

§ 9.

Herr *K. H. G. von Schéele*, som anmält sig för motions af-
gifvande, aflämnade en af honom med flere undertecknad motion,
n:o 200, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition om anslag för
Sveriges deltagande i världsutställningen i S:t Louis år 1904.

Denna motion blef på begäran genast hänvisad till stats-
utskottet.

§ 10.

Till bordläggning anmälles:

statsutskottet memorial och utlåtanden:

n:o 74, om anvisande af de i regeringsformens 63 § före-
skrifna kreditivsummor;

n:o 75, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående
bildande af en lånefond för rederinäringens understödjande; och

n:o 76, i anledning af väckta motioner om pension åt vice
härads höfdingen J. M. Stuart; samt

bevillningsutskottets betänkanden och memorial:

n:o 50, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående
ändrad lydelse af § 9 mom. 3 i tulltaxeunderrättelserna;

n:o 51, i anledning af väckta motioner rörande tullen å sirup
och melass m. m.; och

n:o 52, i anledning af återremiss af bevillningsutskottets memorial n:o 48 i fråga om tiden för giltigheten af den af Riksdagen antagna förordningen angående en särskild stämpelafgift för punsch m. m.

§ 11.

Anmälades och godkändes sammansatta stats- och lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 76, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande af ett nytt stift m. m., dels ock Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af §§ 2 och 5 i förordningen den 16 november 1863 angående allmänt kyrkomöte och till lag om ändrad lydelse af § 3 i lagen den 26 oktober 1883 angående tillsättning af prästerliga tjänster, och

n:o 77, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående medling i arbetstvister, dels ock Kungl. Maj:ts i punkten 36 under sjätte hufvudtiteln gjorda framställning om anslag för beredande af ersättning åt förlikningsmän för medling i arbetstvister.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 12,1 på natten.

In fidem

Herman Palmgren.